

Sørum-Speilet

I dette nummeret:

**Asbjørn Langeland:
Ordfører Anders Nilsen
Asak og hans slekt**

**Oppvekst på Melvold i
Frogner i mellomkrigs-
tida Del 27: Slåttonna**

**Johan Eid:
Karussen på
Nordlitoppen**

**Thor Hexeberg:
Gardshistorie for
Norum - del 3**

**Andreas Holmsen:
Gårdshistorie inntil
1647: Hekseberg,
Fløgstad og Bjørke**

**Svein Sandnes:
Vellykket Grundtvig-
seminar på Sørumsand**

**Ellen Margrete
Graarud:
Romeriksmålet
før og nå**

<http://sorum.historielag.no>
org.nr. 984 252 994

Kjære medlem,

Det er sommer, det er sol og det er ferie. Likevel tar vi oss ikke helt fri i forhold til historielagsarbeidet. For det første inviterer vi til rusleturer 12. juni og 14. august, henholdsvis på vestsida av den gamle Rånåsfossbrua og ved gamleskolen på Rånåsfoss. Dessuten inviterer Blaker Skanses Venner til omvisning 15. juni og 17. august. Men først og fremst er det urpremiere på Skansespillet av Håkon Qviller med musikkarrangementer av Magnar Osland. Dette er uten tvil den *store* kulturbegebenheten i Sørum 2003. Få den med deg!

Og selv om vi forutsetter at alle medlemmer av historielaget tar med seg familie og venner og møter opp for å se Skansespillet 27.-29. juni, er det *en* begebenhet som for oss overskygger denne. I sommer starter vi nemlig tegning av abonnement på Bygdebok for Sørum. Planen er at fra i år og annenhvert år framover skal det komme et nytt bind av bygdeboka med bosettings- og næringshistorie helt til serien er komplett med fem ruvende bind i 2011.

Vi tar det nesten som en selvfølge at du sjøl tegner abonnement på serien ved å sende inn kontrakten som følger dette nummeret av Sørum-Speilet i undertegnet stand. Men vi trenger også salgsrepresentanter som kan gå på dørene og tilby bokverket til mindre motiverte Sørum-sokninger enn medlemmer av historielaget. Har lyst, har du lov! Og dersom du kvier deg for å bli bokselger, men vil være lokalkontakt som deler ut Sørum-Speilet i postkassen til medlemmene og annet materiale til alle i din rode, er du også velkommen til det. Meld fra til Kåre Sæther på telefon 63 82 90 76.

Vi gjentar det til kjedsommelighet, men sier det igjen: Det er lov å være passivt medlem av laget ved å betale sin kontingent og motta Sørum-Speilet og Skytilen i posten også. Men skulle du ha lyst til å engasjere deg i et av de mange prosjektene vi til enhver tid jobber med, er du naturligvis også hjertelig velkommen til det. I sommer er det særlig istandsetting av uthuset på Vølneberg skole til redskapsmuseum, dugnad på Slora mølle og ordning av lokalhistorisk arkiv det trengs mannskap til.

Ha en god sommer, og ta gjerne en rusletur på egen hånd. Over hele kommunen finnes det lokalhistoriske perler som venter på å få et besøk nettopp av deg.

Artikler nr. 3 – 2003 – 9. årgang

Ordfører Anders Nilsen Asak og hans slekt

I 1924 ble det utgitt ei lita bok i Lillestrøm med følgende tittel: *Optegnelser angaaende en bondeslegt paa Romerike Samlet av Adolf H. Braanaas*.

Adolf H. Braanaas var bonde på gården Brånås i Skedsmo, men begge foreldrene hans var født og oppvokst i Sørums. Adolf Braanaas' morfar var Anders Nilsen Asak som var Sørums andre ordfører. Han var ordfører i to perioder: 1840-41 og 1846-49. Den første delen av boka er skrevet av Anders Nilsen Asak, og Adolf Braanaas skriver at han fortsatte det arbeidet som bestefaren påbegynte. Til sammen følger disse to slekten fra midt på 1700-tallet og fram til 1920-årene. De fleste eksemplarene av boka ble nok delt ut til slektninger, men det finnes også eksemplarer i lokalhistoriske samlinger ved noen biblioteker. I tillegg til at boka er et slektshistorisk arbeid, kaster den lys over personer og hendelser som kan ha mer allmenn interesse. Særlig fordi optegnelsene handler om flere personer som gjorde seg sterkt gjeldende i det offentlige liv i Romeriksbygdene.

Min kone, Gro Langeland, er en av Anders Nilsens mange etterkommere. Da vi flyttet til Sørums i 1967, syntes vi det var viktig å bli kjent i bygda. Bygdebøkene og annen lokalhistorie ble nyttige kilder. Gro visste at slekta hennes kom fra Brånås, men da vi leste i familieboka at slekta hadde sitt egentlige utspring i Sørums, ble jo ikke interessen for Sørums historie mindre. I denne artikkelen vil jeg gi noen utdrag fra boka og binde stoffet sammen med noen kommentarer.

Om Anders Nilsen Asak

Boka begynner slik: "Jeg Anders Nilsen blev født paa Vølneberg i Sørums den 12te februar 1796 av forældre Nils Jacobsen og Anne Gulbrandsdatter. Jeg blev konfirmert 1811 og gift den 1ste november 1827 med Berte Kirstine Johansdatter Asak i Sørums, hvor vi har bodd og fremdeles bor." Her følger en opplisting av parets 12 barn med

fødselsdatoer. Han skriver at samtlige er født og oppvokst på Asak i Sørums og konfirmert i samme prestegjeld. Videre opplyser han at dette ble skrevet i 1879.

Anders Nilsens foreldre bodde på Vølneberg til 1801, da flyttet de til Løri (Løhren). De hadde da bygget i "fehagen" som de hadde brudt opp (nydyrket). Foreldrene eide den ene gården på Løri da raset gikk i 1794, og flyttet altså tilbake til Løri syv år etter raset. Det vil si at Anders Nilsen bodde på Løri fra han var fem år gammel. "22 aar gammel indgik jeg som overjæger ved Ullensaker eskadron, Akershusiske ridende jægerkorps", forteller han. Der tjente han i over tolv år og sluttet som kvartermester med gode attester i 1827. Den 1. november samme år giftet han seg med den 14 år yngre Berte Kirstine Johansdatter og flyttet til hennes hjemgård, Asak. I tråd med tidens navneskikk blir han heretter gjerne kalt *Anders Nilsen Asak*.

Adolf Braanaas skriver om sin bestefar: "Anders Nilsen var i flere henseender en merkelig mand. Efter sin tid var han en mer end almindelig belæst og oplyst bonde. Han blev ordfører i sin hjembygd straks efterat formandsskapsinstitutionen var indført her i landet. Han fulgte med levende interesse med i alt hva der forhandlede i pressen, og han kunde med lethed samtale med andre derom, likesom han ogsaa hadde en egen evne til at fængsle og more sine tilhørere, naar han fortalte om forskjellige oplevelser fra sit lange liv. I gjestebud kunde han ofte trække hele selskapets opmerksomhet hen paa sig ved sine underholdende og interessante fortællinger. Anders Nilsen hadde ogsaa en utpræget sans for sang og musikk, hvilken sans nesten alle hans efterkommere har arvet. Denne interesse for tonekunst bevirket, at han for at utdanne nogen av sine barn i musikk ofret mer end de fleste i hans stilling ville ha gjort. Han hadde da ogsaa den tilfredsstillende, at flere av hans barn blev flinke i den retning, saa han fik mangan glad og hyggelig stund i sin alderdom ved disses sang og musikk.

Hjemme i sitt hus var Anders Nilsen en snild og medgjørlig mand, saa der altid hersket det bedste forhold mellom ham og hans hustru og barn. Hans forhold til naboene var ogsaa godt.

Han var blind de siste aar av sin levetid; da faldt vistnok tiden lang for ham; men interessen bevarte han dog til det sidste. Han bad ofte om, at man ville lese noget for ham.

Anders Nilsen avgikk ved døden høsten 1882 henvend 87 aar gammel."

Om Anders Nilsens barn

Anders Nilsen og Berte Kirstine Johansdatter fikk tolv barn med en aldersforskjell mellom den yngste og den eldste på hele 27 år. Anders Nilsen gir en kort beretning om syv av barna sine; de som var gifte. Han forteller hvem de har giftet seg med, hvor de har bosatt seg, og hva de arbeider med. Denne beretningen blir komplettert av Adolf Braanaas et annet sted i boka, og der får man vite mer om alle de tolv barna til Berte Kirstine og Anders og mange av deres etterkommere. I det følgende tar jeg først og fremst med opplysninger om dem som i sitt voksne liv var knyttet til Romerike. Jeg kobler sammen beretningene til Anders Nilsen og Adolf Braanaas, og noen steder supplerer jeg med litt fra andre kilder.

1 - Gulbrand, f. 1828: Anders Nilsen skriver at sønnen Gulbrand ble gift i 1862 med en datter av Ole Olsen Vølner som het Berte Marie. Han forteller at de fikk en datter, Bolette Karoline "som ble oppfostret på Asak hos oss", da moren, Berte Marie døde straks etter barselsengen. Gulbrand tok underoffiserskolen og tjente i over 30 år ved Ullensakers eskadron. Han ble senere lensmann i Sørums (1882 - 97), og han var også ordfører en kort periode i 1882, men trakk seg som ordfører da han tiltrådte lensmannsstillingen. Gulbrand overtok Asak etter foreldrene. Da Gulbrands eneste barn, Bolette Karoline var gift og bosatt på en annen gård, hadde han ingen til å overta Asak da han døde, og gården ble solgt ut av slekten. Familien Rotnebo har senere eid denne gården.

Bolette Karoline ble gift med Ludvik Jensen Bingen som etterfulgte sin svigerfar som lensmann i 1897. Bolette Karoline og Ludvik Jensen hadde to sønner, Alf og Olaf som begge døde ugifte i ung alder. I 1942, da begge sønnene var døde, testamenterte Bolette Karoline og Ludvik Jensen kr. 55 000,- til et legat for menighetspleien i Sørums og Frogner. (Sørums bygdebok b. 2, i kapitlet om lensmenn, er det noen feil i redegjørelsen for Gulbrand Nielsens familieforhold. Det har kanskje virket forvirrende at det var to jenter på Asak som het Bolette Karoline, og at disse to var nesten på samme alder.)

2 - Anne, f. 1830: Anders Nilsen skriver at hans datter Anne ble gift den 18de mars 1850 med Hans Hansen Braanaas. Hans Hansen var født på Merli i Sørums i 1818, og foreldrene var Hans Merli og Olea Nilsdatter født på Løri. Anne og Hans fikk fem barn, og etterkommerne deres er blitt en stor slekt. Et av barnebarna til Anne og Hans var Anne Børke som var gift med Magnus Børke på Børke i Frogner.

3 - Karen, f. 1833: Karen var ugift og bodde på Asak så lenge foreldrene levde. Hun døde i 1905 hos sin søster, Lina Nordby i Nannestad.

4 - Nils, f. 1835.

5 - Johan, f. 1838.

6 - Ole, f. 1841.

De tre sønnene, Nils, Johan og Ole emigrerte alle til Amerika. Ole var en tur i Norge i 1913 etter 46 år i Amerika, da besøkte han naturlig nok mange av sine slektninger. Mens han var på besøk i Norge, skrev Ole en liten beretning som jeg vil sitere litt fra:

"Jeg gikk fra Asak i Sørums den 30te mai 1867 gjennom England og kom til Newyork den 11te juni og videre til Iowa, hvor vi ankom den 26de juni. Vores reiseselskap bestod av mig, O.A. Nielsen, Lars Karterud, Skedsmo, Anders Pettersen Skjellebæk med familie samt Ole Bentsen fra Ringerike. Vi blev mottatt av Anton og Maren Skjellebæk i Iowa. Vi blev som vilde faar spredt ut og har senere ikke mødt hinanden. Disse 46 aar ser længe ut, de gikk

fort. Jeg har bodd i Visconsin i 16 aar og Nebraska i 30 aar. Nu er jeg bosatt i Minnesota. --- Jeg har vært saa heldig at besøke mine fire søstre: Betsy Olafson, Lina Nordby og Julie og Bolette i Kløften".

7 - Dorthea, f. 1843: Dorthea døde ugift på Asak 32 år gammel.

8 - Betsy, f. 1845: Anders Nilsen skriver at hans datter Betsy ble gift med agronom og assistent ved kanalvesenet, Asbjørn Olsen. Han tok senere etternavnet Olavson. Asbjørn Olavson ble uteksaminert fra Norges landbrukshøgskole i høgskolens første år og virket bl.a. som lærer ved flere landbruksskoler. Han startet også selv en privat landbruks- og folkehøgskole på Strømmen som han drev i noen år. Han var en ivrig deltaker i sin tids samfunnsdebatt, og han var en forgrunnsskikkelse i Venstre i Akershus. I begynnelsen av 1880-årene kjøpte han gården Presterud i Sørums, og Betsy og Asbjørn Olavson bodde der til de døde. Adolf Braanaas skriver nokså utførlig om Asbjørn Olavson, og det er gjengitt en lang minneartikkel om ham som sto i Verdens Gang den 17. februar 1891. Betsy døde i 1919. Betsy og Asbjørn Olavson hadde fem barn. Deres eldste sønn, Olav født 1878, overtok Presterud. Han døde i 1921, og gården ble da solgt til familien Rognerud som har eid den siden.

9 - Lina, f. 1847: Lina ble gift med Halvor Olsen Nordby i Nannestad. Lina Nordby var den første kvinne som ble valgt inn i Nannestad herredstyre. Også etter henne er det en stor slekt, bl.a. i Nannestad og Ullensaker.

10 - Martin, f. 1850: Martin bodde på Asak og døde ugift 27 år gammel. Han hadde fått utdanning i musikk (violin) hos Fredrik Ursin i Kristiania.

11 - Julie, f. 1853: Hun bodde i mange år i Kristiania, men levde sine siste år på Kløfta. Julie Nielsen var musikk-lærerinne. Adolf Braanaas skriver at hun "var i besiddelse av et lyst sind med utpræget sans for det komiske og vittige liksom hun, saavidt jeg forstod, hadde betydelige evner for skuespillerkunst. Hun skrev flere smaastykker." Et par av stykkene

oppførte hun selv som den politiske vaskekone på et av "Kristianias forlystelsessteder."

12 - Bolette Karoline, f. 1855: Bolette var ugift og bodde forskjellige steder. En tid drev hun pensjonat i Kristiania. De siste årene bodde hun på Kløfta sammen med sin søster Julie.

Adolf Braanaas skriver at disse tolv søsken i flere henseender var utrustet med evner og egenskaper som gjorde dem bemerket på mange av de stedene de kom. Anlegg for scenekunst var mer eller mindre tilstede hos alle i denne tallrike barneflokk, sier han. Spesielt hadde Julie og Johan store evner i den retningen. "Men ingen av dem kom nogen vei med sin begavelse. Det var liksom de ikke hadde lykken med sig." Han skriver også om deres spesielle anlegg for sang og musikk. "Det var ikke sjelden gjestebud og fremmede paa Asak i de dage, og ved saadanne anledninger gikk det meget muntert til. Naar hele den store barneflokk med sans og anlæg for det komiske saavel som for tone- og scenekunst fik fremmede blant sig, er det nesten selvsagt at der maatte bli god stemning i selskapet. De var alle i stand til at bidra til underholdningen ved originale, vittige indfald og komiske præstasjoner, saa munterhet og stemning mangan gang naade det høieste."

Anders Nilsens foreldre og slektninger

Anders Nilsens far var født og oppvokst i Sørums. Moren, Anne Gulbrandsdatter var født på Onsrud i Ullensaker, men også hun vokste opp i Sørums. I boka gir han opplysninger om sine søsken, foreldrenes søsken og sine besteforeldre. Noe som slår meg i denne fremstillingen, er hvor kort levetid mange fikk for to hundre år siden. I svært mange ekteskap døde den ene av ektefellene tidlig. Den gjenlevende satt som regel igjen med en stor barneflokk, og det var vanlig å gifte seg om igjen. Ofte var vel det helt nødvendig for å kunne oppfostre barna. I de nye ekteskapene ble det også gjerne barn, og man får da familier med hel- og halvsøsken, foreldre og steforeldre o.s.v. Dette gjør at man må holde tunga rett i

munnen når man skal følge slektslinjene. Det gjør heller ikke saken enklere at folk flyttet nokså mye, og at det er så mange med samme fornavn, for eksempel Gulbrand.

Jeg har tidligere gjort rede for at Anders Nilsen ble født på Vølneberg og vokste opp på Løri. Hans mor, Anne Gulbrandsdatter og hennes første ektemann, Ole Arnesen Gjester kjøpte en halv gård på Løhren, skriver han. Ole Arnesen døde imidlertid etter 10 års ekteskap, da hadde de fått fem barn. Anne giftet seg igjen med Nils Jakobsen Bøler, og disse fortsatte som bønder på Løri til eiendommen raste ut. Også i dette ekteskapet ble det født fem barn, og den yngste av disse var Anders Nilsen.. Da Løri raste ut, flyttet familien til Bøler og leide hus der i ett år. Siden kjøpte de en firedel av Vølneberg, for dernest å flytte tilbake til Løri på nybygget gård i 1801. På den andre halvparten av Løri bodde Annes søster, Mari som var gift med Lars Gulbrandsen Løhren. De hadde 6 barn. Da de to Løri-gårdene raste ut i 1794, var altså konene på de to gårdene søstre.

Anne Gulbrandsdatters foreldre var Gulbrand Andersen og Ragne Gulbrandsdatter. De bodde først på Onsrud i Ullensaker og siden på Asak (søndre). I Anne Gulbrandsdatters slekt er det flere interessante personer. Anders Nilsen skriver: "Det sees herav, at min bedstemor Ragne Asak blant sine sønner hadde 1 general, 1 major og 2 lensmænd."

La oss se litt på hvem Ragne Asak var. Ragne Asak var født på Sørli i Sørum som Ragne Gulbrandsdatter. Hun ble gift med Gulbrand Andersen Onsrud. Etter at Ragne og Gulbrand hadde bodd på Onsrud "i nogen aar", solgte de Onsrud og kjøpte gård på Asak i Sørum. De fikk fire barn sammen. De tre første er født på Onsrud 1744 - 48, mens den fjerde er født på Asak i 1750. Gulbrand døde nokså snart etter at de var kommet til Asak, og Ragne giftet seg igjen med ungar Gulbrand Jakobsen Arteig. De bodde på Asak. Ragne fikk fem barn i sitt annet ekteskap, så til sammen hadde hun 9 barn, 6 sønner og 3 døtre. Blant disse sønnene finner man altså to

offiserer og to lensmenn. I det følgende tar jeg med litt om dem.

Anders Gulbrandsen var barn nummer fire i Ragnes første ekteskap og født på Asak. Han reiste til København som ung og fikk en militær karriere (dette var lenge før 1814). Anders avanserte til major, men reiste så tilbake til Norge og ble lensmann i Lardal (Vestfold) der han døde i 1821. Anders Nilsen skriver "Jeg og mine døtre Julie og Bolette besøkte Gustav Onsrud på Eide sommeren 1873, og da besaa vi major Onsruds grav. En malmtavle med hans navn og alder ligger paa den." (Eide er en gård i Lardal, og Gustav Onsrud var Anders Onsruds sønn.)

Gulbrand som var eldst i Ragnes annet ekteskap, overtok Asak etter foreldrene. Gulbrand Gulbrandsen var lensmann i Sørum 1792 - 1806. Anders Nilsen gjør rede for hans ekteskap og barn. Avsnittet om ham ender med at "Asak er nu kommet til en anden familie (Kirkeby)." Dette er altså Søndre Asak, mens Anders Nilsen giftet seg til og bodde på Nordre Asak.

Erik, nr. 8 av Ragnes barn, reiste til København da han var 17 år. Han tjente som underoffiser i garden, mens han leste privat og ble offiser. Han fortsatte i dansk tjeneste etter 1814 og avanserte til general. Erik besøkte familien i Sørum i 1827 og 1844.

Lars, den yngste av Ragnes barn, ble gift med Mette Heierdal på Val. De bodde på Berg i Sørum. Lars overtok som lensmann i Sørum etter sin bror i 1806, men døde forholdsvis ung. "Han efterlot sig en del barn", skriver Anders Nilsen.

De to offiserene Anders og Erik kalte seg Onserud, men de var altså begge født og oppvokst på Asak i Sørum. I Ullensaker bygdebok b.1 står det at navnet Onserud hadde de tatt etter sin mor som i alminnelighet gikk under navnet Ragne Onsrud også etter at hun flyttet (tilbake) til Sørum. I Ullensaker bygdebok pekes det videre på at general Onseruds karriere er et interessant eksempel på hva en norsk bondegutt kunne drive det til i dansketiden. "Han kom 17 år gammel til Kjøbenhavn,

gikk inn ved livgarden, hvor han blev underofficer. Et par av officerene der tok seg av den flinke og smukke unge nordmann. (Efter tradisjonen gikk de to brødrene Anders og Erik Onserud i Kjøbenhavn under navnet de to smukke unge nordmenn) Han blev officer og steg op gjennom gradene til general."

Ragne Asak hadde enda en sønn, Kristian, født på Asak som nr. 7 i rekken av barna hennes. Anders Nilsen skriver at Kristian ble gift med en enke på Lodding i Ullensaker, og at han fikk to sønner med henne, Gulbrand og Jakob, "derefter døde han". I Ullensaker bygdebok står det at flere familier i Ullensaker nedstammer fra Kristian. Bl.a. blir offisersslekten Laake nevnt.

I så gammel slektshistorisk litteratur som denne, er det mennene som dominerer. Men jeg sitter igjen med et inntrykk av at Ragne Asak må ha vært en kvinne som det ble lagt merke til, og som det skulle vært interessant og visst mer om.

Anders Nilsen forteller om slekten til sin far, Nils Jakobsen Bøler at den kom til Bøler i 1771 da bestefaren Jakob Andersen (født på Ihle i Ullensaker) kjøpte gården. Faren hadde fem søsken. En av dem, Anders Jakobsen Bøler var gift med Anne Iversdatter Schea, og han overtok Bøler. Anne Iversdatter må ha vært datter av Iver som eide den ene av Skea-gårdene da raset gikk der i 1768. Anne Iversdatter og Anders Jakobsen hadde tre barn. Bøler ble overtatt av to sønner som eide den sammen. Men da begge disse døde ugifte, arvet deres søster Anne gården. Hun var gift med Lars Jakobsen Nitteberg (i Gjerdrum) som igjen var sønn av Anders Nilsens bror, Jakob som hadde giftet seg til Nitteberg.

Om sin kones slekt skriver Anders Nilsen at den har bodd meget lenge på Asak. Hans kone, Berte Kirstine var datter av Johan Gulbrandsen som kom fra Garder i Fet og Dorthe Jakobsdatter som var født og oppvokst på Asak av foreldre Jakob Andersen og Kari Olsdatter.

Leirskredene på Løri og Skea

Sørumspeilet har tidligere hatt artikler om leirskredene på Løri og Skea, og om eierforholdene på Løri. Anders Nilsens foreldre, Nils Jakobsen og Anne Gulbrandsdatter var bønder på Løri da leirskredet gikk. Dette var i 1794, knapt to år før Anders Nilsen ble født. Ulykken må ha preget familien sterkt, og han skriver om den to steder i opptegnelsene sine. En må gå ut fra at det han skriver, er slik han har fått det fortalt av sine foreldre og andre i familien som opplevde raset.

"Mine forældre var eier av 7/8 i gaarden Løhren, da dette gikk ut ved jordfald den 18de juni 1794. Alle gaardens jorder gikk ut i Rømmuelven, saa samtlige hus ogsaa forsvandt i lermassen. Elven blev fyldt opover til Mjønnerud og ned til Hammeren, saa at almuen maatte grave en rende for at lede vandet derhen hvor man antok, at det skulle gaa. Mine forældres formue led betydelig ved dette jordfald, da de derved blev berøvet hus og hjem, forraad av matvarer, indbo og gaardsredskaper, aarets høstning, samt 29 sauer og 3 svin. De hadde den gang 6 barn, hvorav kun to konfirmerte. De hadde det saaledes besværlig med en saa stor familie; men med strevsomhet fandt de sin utkomme."

Litt senere i beretningen kommer Anders Nilsen tilbake til leirskredet: "Løhrens jordfald gikk i 1794 i juni maaned omtrent otte dage før sankthans i det samme fæet blev mælket paa gaardspladsen om aftenen, mens solen endnu skinnet blankt. Med ett hørtes nogen knald som kanonskud fra elven, dette forfærdet folk og min far ropte paa folk, og de tok flugten mot øst, og kreaturene sprang efter av skræk, og derved blev de reddet. Gaardens jorder, som før laa i flugt med Sørumsletten, gikk ut i Rømmuelven. Faldet stanset da en del av husene var gaat, og der blev rolig i 36 timer; men da gikk resten av indmarken og husene. Denne jordmasse fylgte elven op til Mjønnerud og ned til Hammeren, saa der maatte graves en rende for at lede elven til det gamle spor. Husene forsvandt i lermassen.

Aar 1768 den 15de april hendte den sørgelige ulykke paa gaarden Schea i Sørum at den gikk ut ved lurfald. Den paafølgende høst den 15de oktober gikk ogsaa en rest. Der bodde to bønder, Hans og Iver. Hos Iver var 15 mennesker med i faldet, hvorav 9 reddedes. Av kreaturene reddedes en kvie. Hos Hans var 8 mennesker med i jordfaldet, men kun han blev reddet. Han hadde 3 hester og 10 kreaturer som alle omkom. Anne Schea (Ivers kone) og en 13-aarig søn, Jakob Aalgaard, fløt med lurfaldet nedad Holsbekken og op over Rømua til Asak-bekken og kom ut av leret der. De levte til de blev meget gamle."

Avslutning

For dem som er spesielt interessert i gamle sørumsslekter, er det mer å finne i boka enn det jeg har tatt for meg her. Bl.a. finnes det nokså utførlige opplysninger om søstrene til Hans Hansen (Merli) Braanaas og deres etterkommere ført fram til 1920-årene. Hans Hansen hadde to søstre, Anne og Karen Randine. Anne ble gift med Johan Andersen Bøler, Mens Karen Randine giftet seg med Amund Tostensen Sulerud. Boka har dessuten mange opplysninger om slektene etter Anders Nilsens tre døtre, Anne Braanaas, Betsy Olavson og Lina Nordby som jeg ikke har tatt med i denne artikkelen.

Adolf Braanaas skriver flere steder om familiens spesielle interesse og anlegg for sang og musikk. Et utslag av disse anleggene er en rekke sanger og dikt skrevet til begravelser, fødselsdager og andre begivenheter. Mange av disse diktene og sangene er gjengitt i boka. Særlig begravelsessangene gir oss innblikk i en tid som virker nokså fjern og fremmed for oss, selv om dette ikke er lengre tilbake enn til våre besteforeldres og oldeforeldres tid.

Asbjørn Langeland

Vi oppfordrer gjerne Asbjørn og Gro Langeland til å komme med flere utdrag fra slektsboka til Adolf Braanaas. Særlig Julie Nielsens historie skulle det være interessant å få vite mer om.

Red.

Debatt:

Karussen på Nordlitoppen

Den 11. mai 1965 brant låven på Østre Nordli. Da var det Sørum Brannvesen som ved hjelp av en gårdsbrønn reddet de andre husa på gården fra å brenne ned. Det var og er bare en 2" vannledning som forsyner Nordlitoppen med vann. Om morgenen 12. mai var brønnen tom og karussene døde.

Da satte brannvesenet i gang med å pumpe vann fra Rømua til etterslokking. Avstanden ned til Rømua var 400 meter, og høydeforskjellen 35 meter. Til tross for at brannvesenet hadde ei kraftig vannpumpe nede ved elva bare sildret vannet fra brannslangen ved låven. Det kom av at under slike forhold går 83% av kapasiteten med til å overvinne trykktapet i slangen, skrev Nedre Romerike Vann- og Redningsvesen.

I gamle dager var det karuss i alle gårdsbrønnene. Deres oppgave var å holde vegetasjonen nede på et visst nivå. I 1997 var brønnen på Nordlitoppen helt gjengrodd.

Da det ble reist spørsmål om brannberedskapen på Nordlitoppen uttalte eksperter fra kommunen og Gjensidige at brønnen ikke var nødvendig lenger, nå skulle det pumpes vann fra Rømua til brannslukking. Ordførerne Ivar Ekeberg og Lars Jørgensen trodde på sine eksperter.

I 1998 overtok undertegnede brønnen gratis fra kommunen mot å betale overdragsomkostningene. I dag er det derfor to brannkummer på Nordli; en ubrukbar vanntilførsel gjennom en 2" vannledning og en "Reodor Felgen"-brannkum som består av et 4 meter lang og 20 centimeter tykt plastrør som går på skrå ned i bunnen av brønnen.

Under dagens forhold vil brannvesenet antakelig ikke en gang gjøre forsøk på å pumpe vann fra Rømua til slukking av en eventuell brann på Nordlitoppen. De er derfor helt avhengige av det vannet de har med seg og det vannet de kan få ut av "Reodor Felgen"-brannkummen.

Karussen på Nordlitoppen må være forberedt på å bøte med livet om nødvendig, akkurat som i 1965.

Johan Eid

Oppvekst på Melvold i Frogner i mellomkrigstida

Del 27: Slåttonna

Slåttonna begynte omkring 1. juli dersom ikke været eller andre ting var til hinder for det. På forhånd var slåmaskinen, en Cormick fra 1916, kjørt ned fra låven og plassert foran skjulet ved siden av alléen. Der gikk far over maskinen, undersøkte at alle skruer var tildradd, pusset og smørte. Som smågutt var jeg med på dette i flere år, men da jeg ble større, overtok jeg jobben selv, og hadde da ansvaret for at slåmaskinen var i orden når den skulle taes i bruk. Det neste var å finne fram to slåmaskinkniver og slipe dem. Til dette bruket hadde vi en spesiell smergelskive på et stativ som vi festet til krakken til slipesteinen. Den slipesteinen dro jeg mens far slipte, og knivene ble skarpe og fine.

I min barndom var det for det aller meste far som kjørte slåmaskinen. Senere var det ofte min eldre bror som gjorde det. Etter at jeg ble stor nok, var det delvis jeg som hadde den jobben, men vi byttet på ettersom det passet.

Når slåttonna begynte, var det nyvollene som ble tatt først. Grunnen til det var at eventuelt ugress som var der ikke skulle få anledning til å frø seg så lett.

På denne årstiden var det vanligvis veldig varmt, og derfor slo vi mest mulig om kvelden. Det hendte nok i blant at far også tok natta til hjelp. Grunnen til det var at da var lufta kjøligere og dermed ble hestene spart for angrep av fluer, klegg og brems, som kunne være en stor plage i solskinn og varme.

Så var det å begynne med hesjingen, og det var en både langvarig og slitsom prosess. Først var det å lesse opp hesjestaur på ei vogn, ta med noen bunter hesjetråd og jernstauren, og dra på jordet. Så var det å bestemme seg for hvor den første hesja skulle settes opp. Der ble gresset karret til side så det ble en åpen rand bortover for den som skulle staure.

I gamle voller, hvor det hadde vært hesjet året før, husket vi så omtrent hvor

hesjene hadde stått. For å lette arbeidet med stauringen, prøvde vi å finne igjen hullene etter de gamle hesjene. Når vi fant dem, var det bare å staurene hullene opp igjen ganske enkelt.

En begynte da å staure og en annen satte ned hesjestaur etter hvert. I mellomtiden begynte de andre å gafle gress inntil fra hver side, slik at det lå klart til hesjing. Så ble den første hesjetråden strukket på staurene, og den som gjorde det måtte passe på å sette den i jevn høyde hele veien, og det var like over kneet. Den første tråden hesjet vi for hånd, for da var det lettere å få gresset til å ligge. Når vi begynte å hesje på den andre tråden, og videre, brukte vi høygaffel til det.

Etter at den første tråden var hesjet ferdig, begynte en å kjøre sammen gress inntil hesja med sleiperiva, og den kjøringen krevde en spesiell teknikk. Ved siden av å se hvor det manglet gress langs hesja, var det om å gjøre at det ikke ble ballet sammen for mye i store hauger. Da ble det tungt å få gresset fra hverandre igjen, og det var veldig viktig at det ble ristet godt opp før det ble lagt på hesja. Ble det kladder på hesjene av rå køver, ville høyet tørke ujevnt og dårlig, og det ville lett kunne bli gult og stygt. Det måtte vi absolutt prøve å unngå.

Hjemme brukte vi bestandig fem tråder på hesjene. Var det mye regn, og det var det ofte, var det ikke morsomt å gå og hesje det våte tunge gresset dag etter dag. Vi hadde dårlig med regntøy, og ble derfor ofte temmelig våte.

Fra før jeg ble konfirmert hadde jeg den oppgaven å kjøre sleiperiva. Den jobben likte jeg godt. Det var om å gjøre å vise at en greide å få med seg alt gresset så jordet var helt rent inntil den hesja som vi drev med. Sleiperivekjøreren måtte være så flink til å kjøre at det ikke var nødvendig å bruke hesteriva etterpå. Når ei hesje var ferdig, ble alt gress som lå på bakken raket unna og fram med gaffel. Så kom sleiperivekjøreren og kjørte et drag langs hesja på begge sider, og fraktet gresset bort til neste hesje, som da var påbegynt.

En ferdig hesje som var fylt med fersk kløver ble veldig tung, og det var helt nødvendig at hesjestaurene var solide og stod både dypt og støtt. Hesjetråden måtte helst være galvanisert og i en passe tykkelse så den kunne tåle en ganske stor belastning. Det hendte nok dessverre at en hesjetråd kunne ryke, og det medførte naturligvis mye plunder og ekstraarbeide.

I 1927 var det en forferdelig regnsommer. Det regnet så å si uavbrutt i flere uker, og det tok svært lang tid før det ble kjøretørt høy. Det resulterte jo i at hesjene stod der i regnet i lange tider og la beslag på alle hesjematerialene. Det ble slutt på både hesjestaur og hesjetråd og kara måtte til skogs for å hugge oretrær til hesjestaur. Det ble også slutt på galvanisert hesjetråd, og det var nesten heller ikke ugalvanisert, eller glødd tråd, å få ta i. Far fikk opplyst at det i en butikk på Leirsund var ugalvanisert hesjetråd å få kjøpt. Så ble jeg sendt dit ned med Odin og giggen for å hente en stor bunt slik tråd. Den var jo ikke så sterk som den galvaniserte, men vi måtte jo være glade for å få tak i noe i det hele tatt. Da var vi i hvert fall ikke helt oppradd.

Når vi hadde drevet med hesjing en ukes tid, og været var bra, kunne vi begynne å kjøre inn det første høyet. Vanligvis ble det ikke kjørt høy før frokost, for da var det gjerne dugg. Vi brukte bestandig tre hester til høykjøring, og det skulle ganske stort mannskap til for å kjøre inn flest mulig lass på en dag. For det første måtte det to til for å rivet høyet av hesjene og plukke med de stråene som ble hengende igjen. De måtte også rake etter med handrive etter hvert som høyet ble lesset. Så var det to til å lesse og en til å trå lasset. I og med at det ble brukt tre hester og vogner å kjøre med, måtte det også til en ”mellomkjører”. Fra jeg var omtrent ti år gammel, var det min jobb. Jeg var ofte litt redd for at høyllassene kunne velte i de bratte bakkene som vi hadde rikelig av hjemme, men jeg var aldri utsatt for det. For å unngå noe slikt, var det nødvendig å tenke seg om og se seg for hvor og hvordan en kjørte.

Det måtte jo også være en på låven til å lesse av høyllassene. Det arbeidet var greit til å begynne med når høygulvene var mer eller mindre tomme. Når det ble mer høy i låven, ble det etter hvert tyngre og verre å lesse av.

Når vogna var tom, var det å kjøre ned igjen fortest mulig og møte mellomkjøreren. Noen ganger kunne jeg komme så langt som til staurhuset ved siden av oppkjøringen til låven. Andre ganger kunne vi møtes på gårdsplassen, og av og til helt nede i alléen. Da leverte jeg lasset fra meg, spratt opp i tomvogna og kjørte fortest mulig tilbake til jordet for å hente et nytt lass. Det kom selvfølgelig an på hvor lang vei det var til det jordet vi kjørte fra om jeg rakk fram dit når lasset var ferdiglesset. Kjørte vi helt borte fra Hestehagan eller jernbanen, kom en gjerne i møte med meg med lasset for å spare tid. Det var jo ikke bestandig at alle høyllassene skulle kjøres opp alléen, for vi hadde jo høyland på alle kanter av gården.

Var det ikke for lang vei til det jordet som vi kjørte fra, kunne vi i beste fall kjøre inn over 20 lass på en tre timers formiddagsøkt. I den fire timer lange ettermiddagsøkta kunne vi kanskje greie å kjøre inn bortimot 30 lass hvis forholdene lå godt til rette. Vi var veldig nøye med å telle alle lassene, og vi visste bestandig hvor mange lass vi hadde kjørt inn i hver økt og hver dag.

Det kunne jo variere ganske mye hvordan høyet var. Grov kløver skulle i fjøsgulvet og timoteien i stallgulvet. Var det forskjell fra den ene hesja og lasset til det andre, fikk jeg beskjed om dette. Den beskjeden måtte jeg ikke glemme å gi videre til den som lesset av på låven.

Den som var avlesser brukte en gaffel med to grove tinner som var festet til et langt solid skaft. Den gaffelen fikk han godt tak til å skyve med, og kunne lesse av et lass både fort og lett. Fra den sommeren jeg var 18 år var det min oppgave å være på låven som avlesser.

Før slåttonna ble det kjøpt inn en sekk grovt salt som ble satt på låven. For hvert høyllass som ble lesset av tok avlesseren en neve salt eller to og strødde utover høyet, noe som gav en bedre smak og holdbarhet.

Etter noen dagers høykjøring måtte vi i blant i økte før frokost opp i høygulvene for å jevne ut. Da var det om å gjøre å få gaflet mest mulig høy inn under kjørebrua, dit hvor det ellers ikke kom under avlesning.

Var det utsikt til godvær i lengre tid, prøvde vi i blant å tørke høy på bakken, men det var alltid en sjanse å ta. Noen ganger gikk det bra, men det hendte også at det kom regn før høyet var tørt, og ble det liggende lenge slik, ble høtkvalitetern mye forringet. Det var tross alt mye sikrere å hesje, og det het seg at hesjet høy var halvberget, og det ble også mye grønnere og penere, og var det kløver, så mistet den ikke så mange blader.

Fra jeg var guttunge hadde jeg den jobben å nøste ståltråden av de tomme hesjene, løsne hesjestaurene og sette dem på skrå. Dette var et arbeid som jeg likte godt, for det var så rolig og fredelig. Til trådnøstingen hadde jeg en tynn lett jernring på ca. 30 cm i diameter, og den hadde en lås til å åpne. Rundt på hele denne ringen var det nokså tett med små tverrjern som var bøyd oppover på begge sider. Den var lett å nøste på, og det var greit å lage buntene akkurat passe store og håndterlige. Når bunten var ferdig, ble jernringen tatt ut og kunne da naturligvis brukes videre. Til slutt surret jeg enden av tråden rundt det meste av bunten så den ikke skulle gli fra hverandre og bli ugrei.

Når jeg høstet tråd på jordene på hver side av Trondheimsvegen, hadde jeg fin utsikt og kunne følge med på hva som foregikk på veggen. Det kunne være biler som hadde punktert, noe som hendte ganske ofte før i tida, eller det kunne være biler som hadde fått motor-stopp. Det forekom også i blant at en og annen kjørte i grøfta. Alt dette var spennende for en smågutt.

Før jeg gikk hjem fra jordet i slutten av hver økt, bar jeg med meg de trådbuntene som jeg hadde nøstet, slik at det ikke skulle bli liggende igjen noen bunt på jordet. Det skulle vært morsomt å vite hvor mange kilometer hesjetråd som jeg har nøstet gjennom mange år, for det ville ha blitt en lang strekning.

Den dagen vi slo resten, eller ”slo av” som vi sa, var en merkedag, og når det siste høyet var på hesjer, var det en stor lettelse. Mens det hang til tørk, gikk vi gjerne over rotvekstene og fjernet ugress og mulige dobbeltplanter. Samtidig ble potetene hyppet med et større skjær og ugresset i åkeren fjernet.

Når dette var gjort, og været var bra, var det om å gjøre å få kjørt inn resten av høyet. I et vanlig år med mye bra slåttevær, var vi da gjerne kommet ut i august. Ble det en regnværsperiode, kunne det nok gå lengre tid før resten av høyet var i hus. Den dagen var vi alle glade for at slåttonna var over.

Enkelte år kunne det være mellom tre hundre og trehundreogfemti store høyllass, og det sier seg selv at det lå svært mye arbeid og slit bak dette både for hester og folk.

Dagen etter at resten av høyet var i hus, fikk vi rømmegrøt, eller ”slåttegrøt” som vi sa, til middag. Til grøten var det sukker, kanel og rød saft, og det var liksom litt høytid over det. Noen serverte nok slåttegrøten de dagen resten av enga ble slått, men hjemme gjorde vi altså ikke det. Det var forskjellige skikker på det området fra bygd til bygd og fra gård til gård, og alle gjorde det de var vant til.

De aller fleste gårder har i dag gått over til bare åker. De som har besetning har heller ikke slåttonn slik som før. Nå blir enga slått tidlig, og alt gresset blir lagt i silo. Den gamle arbeidskrevende slåttonna er dermed på det nærmeste borte. Av den grunn er det hele blitt både enklere og lettere, men vi må unnvære den gode lukten av velberget fint høy. Det var nå en egen sjarm ved den lukten, men som så mye annet er også det bare minner fra en svunnen tid.

Kristian Lieungh

Vi minner om at historielaget i fjor utgav Kristian Lieunghs ”Minner fra Frogner” i bokform. Boka koster kr. 375,- i ordinært salg, men kan tinges av medlemmene med 20 % rabatt – til kr. 300,-.

Gardshistorie for Norum -del 3

Med dette avslutter vi Thor Hexeberg's artikkel om gardshistoria for Norum.

Dermed er også den siste av de gardshistoriene Thor Hexeberg skrev som går inn i første bind av Sørums Bygdebok presentert. Nå gleder vi oss til at dette bindet kommer.

Olastua, g.nr. 11, br.nr. 4

Jakob Pålsen Norum solgte i 1796 $\frac{3}{4}$ av sin eiendom til Ole Iversen. Sammenhengen videre viser at dette dreier seg om g.nr. 11, br.nr. 4, i dagligtale kalt Olastua.

Ole Iversen var sannsynligvis sønn av Iver Larsen Østre Norum, og det er vel etter ham denne eiendommen ble kalt Olastua. Ole var født ca. 1773 og døde visst i 1839. Han var gift med Anne Larsdatter Leikvoll eller Løren. Hun var visst født i 1772. Det var vel hun som døde som føderådsenke i 1863.

Ole og Anne fikk mange barn, men flere av dem døde små. Av de som vokste opp, vet vi om disse: Iver, født 1800, overtok eiendommen, Gulbrand, født 1804, Helene, født 1810, gift med skolelærer og enkemann Hans Andersen Bøler, Marie, født 1812, gift med Kristoffer Olsen Vettal i Ullensaker, og Hans, født 1817.

Ole Iversens enke, Anne Larsdatter, skjøttet eiendommen i 1846 til sine sønner

Iver og Hans Olssonner. Iver, 1800-1875, var gift med Maren Oline Kristoffersdatter fra Tunnsjøbotten i Aurskog, født 1832. (Noen steder er fødselsåret oppgitt til 1835.) De fikk 4 barn, men bare to av dem vokste opp: Mina Alette, født 1861, gift med Adolf Sagen, kom til Sagen, og Ole Kristian, født 1865 som overtok eien-dommen. Hans var født i 1817, og han var ugift. Han bodde visst ikke på Norum. Han er iallfall ikke å finne i folketellingen.

I 1886 skjøttet arvingene etter Iver og Hans Olssonner denne eiendommen til

Ole Kristian Iversen Norum, 1865-1906, gift med (Anne) Marie Larsdatter Sagen som ifølge folketellingen var født i 1865. Hun var søster av Adolf Sagen, som var gift med Mina Iversdatter Norum. Ole

og Marie fikk disse barna: Magnhild, født 1887, dro til Amerika, men kom tilbake til Norge, ugift, Inga 1887-1964 (tvilling med Magnhild), gift med Dyvart Johansen Sørliløkka, Hans, født 1888, flyttet til Oslo, Ragna, 1890-1949, gift med Karl Sørlilø, flyttet også til Oslo, Thea, født 1895, gift med Ole Romsaas, Anne, født 1895 (tvilling med Thea), flyttet til Amerika hvor hun giftet seg med en nordmann, Peder Kletten.

Etter at Ole Norum var død, flyttet hans enke, Marie, til Oslo. Hun var et usedvanlig dyktig menneske som gikk på handelsfjøset på Grønland, melket kuene og ystet ost og kjernet smør som hun solgte. Hun kjøpte også en bygård hvor hun hadde leieboere.

Etter Ole Iversen gikk Olastua på handel i noen år. Folketellingen 1910 oppfører Ole Gulbrandsen Bjerke som eier av denne eiendommen, men skjøtte hadde han ikke. Hans kone het Minda, født Arntsen-Rinden, og mens de bodde på Norum fikk de en datter som het Mimi Olga, født 1911.

Ole Iversens enke, Marie Norum, skjøttet eiendommen i 1914 til Laurits J. Hønsen. Han skjøttet garden i 1926 til Karl Th. Hexeberg, 1881-1946, gift med Ester Reinholtsen 1900-1959. Barn: Thor, født 1924, gift med Ingeborg Sagen, Rolf 1928-1942.

Karl Hexeberg var bestyrer ved Sørums meieri, og han skjøttet eiendommen i 1928 til Josef Torgersen og Karl Pettersen Falang. Heller ikke de hadde garden lenge. I 1931 skjøttet de eiendommen til Ludvig Bakstad, som i 1959 solgte til Gunnar Pedersen.

Den neste eieren ble Sverre Rimstad, født 1922. I 1968 hadde Rimstad planer om å oppføre et bygg for 36 Dikemark-pasienter i Olastua. Det ble imidlertid en komplisert affære. Det viste seg at grunn-forholdene var dårlige. Som nevnt i inn-ledningen til denne beretningen, ligger Norum i et rasutsatt område. Dessuten ble det fremmet klage fra 4 naboer over planene for bygget. Resultatet ble iallfall at det ikke ble noe hjem for Dikemark-pasienter på Norum.

Rimstad solgte Olastua i 1975 til

Roald Skjelbakken (født 1935) og Laila Sandås. De hadde også spesielle planer med garden. De ville drive biologisk-dynamisk jordbruk i Olastua. Men garden består av kald og stiv leire og egnet seg dårlig for denne driftsformen. Skjelbakken og Landås solgte garden i 1983 og kjøpte et småbruk i Solør.

Den nye, og foreløpig siste, eieren av Olastua, ble Øyvind Kirsebom, født 1946, gift med Tove Tørmoen, regnskapsfører, født 1946. Barn: Jørgen, født 1972, markedsøkonom, Pia, født 1977, Andreas, født 1984 og et fosterbarn Bjørn Eivind Seljerlid Kirsebom. Kirsebom er sivilingeniør, og på Norum har han revet noen gamle hus og satt opp nye. Det er bare hester på eiendommen, og Kirsebom driver med grasproduksjon. Olastua er nå på 180 mål i alt.

G.nr. 11, br.nr. 5

Denne eiendommen ble skylddelt i 1853 og solgt til Lars Hansen Norum, sønn av Hans Hansen (se 12/4). Det var vel han som døde i 1864, 46 år gammel. På denne eiendommen oppfører folketellingen 1865 bare en dagarbeider, Laurits Olsen og hans familie, men han hadde ikke skjøte. I 1875 bodde en enke, Marte Pedersdatter, på denne garden, men heller ikke hun hadde skjøte.

Arvingene etter Lars Hansen skjøtet eiendommen i 1868 til Kristoffer Olsen Skea som eide Skea (15/7) og som drev denne Norum-garden sammen med Skea. Kristoffer Olsen var født i 1835 i Fet, og hans kone het Maren Kjerstine Johansdatter, født 1833 i Blaker, ifølge folketellingen. Av deres barn vet vi om Karen Helene, født 1862, Johan, født 1864, Inga Marie, født 1866 og Ole, født 1870. (Alle årstallene er fra folketellingen 1875.)

Kristoffer Olsen var sønn av Kjersti Pedersdatter Skeastua og Ole Hansen fra Løken i Fet. Kristoffer Olsen overtok en del av Skeastua og drev denne eiendommen sammen med sin Norum-eiendom.

Kristoffer Olsens enke, Maren Kjerstine Johansdatter, skjøtet denne Norum-garden i 1902 til Karl Olsen Norum, født 1859, som

også eide g.nr.11, br.nr.2 og 3. Karl Norum skjøtet garden i 1929 til sin nevø og niese Lars og Minda Hofskelrud. Lars var født i 1898 og døde i 1987. Minda var født i 1892. Lars var gift med Lisette Zazera 1907-1985, og de fikk en datter som heter Liv. I 1947 delte Lars og Minda garden, og eiendommen gikk ved Lars' død over til hans datter Liv Hafskjoldrud, født 1947. Denne Norum-garden er nå på 80 mål dyrket og 30 mål skog. Jorda er forpaktet bort til Endre Stakkerud.

Jordenga, g.nr. 11, br.nr. 6

Denne eiendommen ble skilt fra br. nr. 5 i 1880 og solgt til Lars Hoel. Denne parten har senere tilhørt Hol.

Søgarn, g.nr. 11, br.nr. 7

Lars Hansen Vestre Norum solgte i 1783 en part av eiendommen til Amund Andersen. I skjøtet står det tydelig at den frasolgte delen er den søndre delen av den garden selgeren har eid. Med i salget fulgte en kjellerbu og en tørkelåve. Etter skylda å dømme skulle denne parten utgjøre ¼ av Vestre Norum. Amund var født omkring 1740 og han giftet seg med enka Berte Helgesdatter som var omtrent like gammel. Berte hadde fra første ekteskap en datter som het Marte Auensdatter. Hun døde ugift i 1814. Amund og Berte fikk iallfall to døtre: Anne (se nedenfor) og Margrete.

I 1800 solgte Amund garden til sin svigersønn Amund Olsen. Samme år opprettet Amund Olsen en livørekontrakt (vilkårskontrakt) med sine sviger-foreldre. Den nye eieren skulle sørge for mat, klær og fritt hus for de gamle. Det var vel Amund Olsen som døde 79 år gammel i 1850. Hans kone het Anne Amundsatter, og hun døde 70 år gammel i 1848. Folke-tellingen 1801 oppgir at de hadde en 2 år gammel sønn, men han må ha dødd som barn. Av andre barn vet vi om Olia, født 1804, gift med enkemann Hans Olsen Hammeren, Anders, født 1802 (se nedenfor) og Ole 1813-1886 som ble gift med Karen Gurine Engebretsdatter Åsgard.

Amund Olsen solgte eiendommen i 1850 til sin sønn Anders Amundsen, født 1802. Hans kone het Kristine Jakobsdatter, død 1861, 56 år gammel. Vi vet om disse barna: Jakob, født 1835, overtok eiendommen, Anne 1838-1867, Ole, født 1840, gift med Dorte Andersdatter Bøler, Karoline (eller Katrine), født 1842, gift med Ole Olsen fra Hol, Anders, født 1845, Berte, født 1846, gift med Johan Andersen Bognerud. Anders kjøpte i 1859 eiendommen Jordet (11/2) som han slo sammen med Søgarn.

Anders Amundsen solgte sann-synligvis i 1868 (skjøte 1872) garden til sin sønn Jakob Andersen, født 1835. Hans kone het Anne Hansdatter, født 1829. Barn: Karl August, født 1869 og Hans Jakob, født 1871. I 1871 ble Søgarn delt i tre deler. Jakob Andersen beholdt største-parten av innmarka. En del av skogen, kalt Teie (11/8) ble solgt til Engebret Engebretsen, og resten av skogen, kalt Haga (11/9), til Ole Andersen.

I 1881 solgte Jakob garden til Hans Hansen Hol. Han greide seg ikke på Norum, og i 1886 var han konkurs. Året etter ble det utstedt auksjonsskjøte til

Nils Christian Engebretsen, som ifølge folketellingen 1891 var født i 1836 i Tune. I panteregisteret er han kalt dampskipsfører, og i folketellingen står skipsreder, kaptein og gardbruker. Hans kone het Emilie Pedersen, og den nevnte folketellingen oppfører en sønn som het Anton Theodor, født 1883 i Fredrikstad.

Et dokument fra 1917 viser at Kr. Hønsen eide denne eiendommen, men skjøte hadde han ikke. Den neste som hadde skjøte var Karoline Hansen Norum,

født 1863. Hun var enke etter Ole Kristoffersen, født 1852, og vi vet om tre gutter, Kristian, født 1886, Hans, født 1887, gift med Minda Lauritsen Hønsen, og Martin, født 1892. Karoline Hansen solgte eiendommen Jordet (11/2) i 1917 til Karl Olsen Norum. Det var en del av utskiftningen.

Kristian Norum solgte Søgarn (skjøte 1932) til Oscar C. Eid fra Blaker 1901-1968,

gift med Ruth Ingeborg Fjellvang, født 1909. Barn: Karl 1930-1988, gift med Gerd Hovland, Guttorm, overtok eiendommen, og Erland Ingar, født 1945, gift med Torild Sannidal, Kragerø. Oscar Eid flyttet til Oslo og jobbet hos Per Kure i mange år.

I 1991 overtok hans sønn Søgarn, Guttorm Eid, født 1933, gift med Gerd Folnes 1926-1986. Barn: Jan-Erik, født 1961. Både Guttorm Eid og hans sønn jobber som sjåfører. Søgarn er på 70 mål innmark.

Teie, g.nr. 11, br.nr. 8

Denne eiendommen ble skilt fra br.nr.7, Søgarn, i 1871 og solgt til Engebret Engebretsen, født 1838 i Aurskog, gift med Matea Amundsdatter 1837-1916. Barn: Edvard, født 1867, Anne Marie, født 1869, Dina Gurine, født 1871, Karl, født 1873. Han er i folketellingen 1910 kalt fotograf. Den siste av barna het Anna, født 1875, menighetsassistent.

Embret var snekker, og i 1919 skjøtet han eiendommen til Hans Hansen, født 1881. Hans kone het Ragna og var født i 1888. De fikk 9 barn: Karl, gift med Hanna Bøhler, Gudrun, gift med Josef Hønsen, Hilmar, gift med en som het Bjørg, Reidar, gift med Anne Gustavsens, Oskar, overtok eiendommen, Einar, gift med Signe Sæther, Ivar, gift med Grete Yssen, Ragnhild, gift med Bjarne Berntsen, og Sigrid, gift med Arne Andersen.

Hans Hansen bygde Opset i Løren-fallet hvor han bodde noen år før han flyttet til Norum hvor han bygde ny hoved-bygning. Hans Hansen var en kjent og meget dyktig hjulmaker som arbeidet hos Jakob Egner iallfall i 30 år.

I 1953 skjøtet han eiendommen til sin sønn Oskar Hansen, 1916-1973, gift med Rakel Elisabeth Skårerud, 1913-1989. Barn: Marianne, overtok eiendommen.

Nåværende eier er Marianne Ødegård, født 1943, gift med Jon Ødegård, født 1933. Barn: Jan-Tore, født 1974 og May-Liss, født 1976. Marianne og Jon Ødegård har bygd ny bygning på eiendommen. Teie er på 17 mål.

Haga, g.nr. 11, br.nr. 9

Ble skilt fra br. nr. 7, Søgarn, i 1871 og solgt til Ole Andersen som muligens var sønn av Anders Amundsen Søgarn, men dette er usikkert.

Ole Andersen skjøttet eiendommen i 1881 til Ole Olsen som ifølge folketellingen var født i 1834. Han døde sannsynligvis i 1908. Hans kone het Katrine Andersdatter, født 1842.

Folketellingen 1900 oppfører Karl Olsen Norum, født 1863, som eier av Haga, men skjøte har han ikke hatt.

Den neste som hadde skjøte på eiendommen var Anton Hansen Sørli (skjøte 1908) som i 1910 skjøttet eiendommen til Johannes Reinholtsen fra Brandval i Solør, født 1869. Han var gift med Dagmar Stauning, født 1871. Barn: Rakel, født 1891, gift med Trygve Tveten, Toralf, født 1895, gift med Else Bjønnes, Ester, født 1900, gift med Karl Th. Hexeberg, Synnøve, født 1904, gift 1. gang med Rolf Bølum, gift 2. gang med Ludvig Indrebø, og Edna, født 1911, gift med Wilmer Walker.

Denne eiendommen gikk så på handel i noen år. En opplysning i forbindelse med utskiftningen i 1917 oppfører Karl Hoen som eier av Haga, men han hadde ikke skjøte. I 1919 skjøttet Reinholtsen garden til Jens Stokker som igjen solgte (skjøte 1920) til Nils Pedersen. Den neste eieren ble Sigurd Kristiansen (skjøte 1948) som igjen solgte (skjøte 1962) til Einar Stakkerud som slo Haga sammen med sin eiendom (12/2).

Toppenhaug, g.nr. 11, br.nr. 1X

Dette var opprinnelig en husmannsplass, kalt Haugen, som Jakob Pålsen Løren hadde anlagt omkring 1790 (se foran).

I 1801 bodde Ole Pedersen på denne plassen. Han er i folketellingen samme år kalt husmann med jord. Ole har nok fått eiendomsrett til Toppenhaug, og til denne eiendommen ble også lagt en part av Østre Norum (12/6). Oles kone het Kari Andersdatter, født sannsynligvis i 1762 og død i 1832. De fikk ingen barn.

Kari giftet seg igjen med Hans Rasmussen fra plassen Gullhaug under

Melby i Skedsmo, og han overtok eiendommen. Heller ikke Hans og Kari fikk noen barn, men fra et tidligere ekteskap hadde Hans en sønn som het Erik, født i Skedsmo. Hans døde i 1821, og boet eide da en part i Vestre Norum og en part i Østre Norum, samt en fjerdepart av "eng-stykket" Hestehagen. Kari Andersdatter opprettet en kontrakt i 1824 hvor det bl.a. står: "Da forsynet ikke har forundt meg barn i et ellers lykkelig ekteskap med min mann Hans Rasmussen, er jeg nå trådt i mors sted for hans eneste sønn av forrige ekteskap, Erik Hansen, for hvem jeg alltid har følt den ømme morskjærlighet." Hun overdrar sin eiende "ubetydelige" gardpart og alt hva hun etterlater seg til Erik Hansen. Dokumentet er datert Toppenhaug under Norum 1824.

Det ble altså Hans Rasmussens sønn Erik Hansen som overtok denne eiendommen. Erik døde i 1848, og han var sannsynligvis gift to ganger, første gang med Mari Olsdatter fra Østby-eie, og annen gang med Margrete Nilsdatter fra Ullensaker. De fikk mange barn, men bare Anne, født 1835, som ble gift med svensken Karl Kristoffersen eller Kristiansen, vokste opp.

Margrete Nilsdatter giftet seg igjen med Jens Larsen, som var fra Ullensaker. Hans døde visst i 1874, 70 år gammel. Jens og Margrete fikk iallfall to barn: Lars, født 1851, overtok eiendommen, og Martin, født 1856, gift med Karen Eriksdatter Val-eie.

I 1887 fikk Lars Jensen skjøte på denne eiendommen. Han giftet seg med enka Anne Sofie Johansdatter Fossrud som eide g.nr. 12, br.nr. 4 etter sin forrige mann Gunnerius Gulbrandsen, og dermed var disse eiendommene slått sammen. Se videre under 12/4.

Østre Norum

Skattematrikkelen av 1647 oppfører Ole som bonde på en av Norum-gardene, og sammenhengen videre tyder på at det dreier seg om Østre Norum. I følge den såkalte Landkommisjonen av 1661 kunne Ole så 9 tønner havre (1 tønne er ca. 140 liter) og 1 ½ tønne blandkorn (blanding av havre og bygg). Tienden var 4 tønner havre, 1 tønne blandkorn og ca. ¼ tønne hamalkorn (rug

eller hvete). Garden fødte 3 hester, 4 unger, 9 kuer og 8 sauer. Videre opplyses det at garden hadde skog til "gjerdefang og ildebrand" (gjerde og brensel). Det er mulig at den Svend Olsen, død 1715, som kom til Skea, er sønn av Ole Norum.

Manntallet for 1666 oppfører to brukere som hver brukte halvparten av garden. Den ene var altså Ole, og den andre het Torger, slik at det er mulig at Østre Norum var delt i to bruk allerede da, men dette er ikke sikkert.

Så har vi ingen opplysninger om brukere av Østre Norum før omkring 1700. Da het bonden her Tosten Olsen. Han var født omkring 1665 og døde i 1715, gift med enka Marte Auensdatter (skrevet Ouensdatter). Tosten og Marte hadde to sønner, Gulbrand, 17 år i 1715, overtok sannsynligvis garden, og Ole, 14 år. Fra et tidligere ekteskap med Gulbrand Svendsen hadde Marte to barn, Anne og Berte.

Marte var tydeligvis sykkelig, for i 1711 opplyses det at hun hadde ligget i senga i 6 år. Hun døde i 1724, 76 år gammel.

Matrikkelen fra 1723 opplyser at det bare var en oppsitter på Østre Norum, nemlig Gulbrand. Han kunne så 12 tønner havre og 3 tønner blandkorn. Garden fødte 4 hester, 20 kuer og 14 sauer. Det ble holdt skifte etter Marte først i 1733, og da var nettoformuen i boet 32 riksdaler. Det tyder ikke akkurat på velstand.

Det er sannsynlig, men ikke helt sikkert at Tosten ble etterfulgt av sin sønn Gulbrand Tosten, som var død i 1742 da det ble holdt skifte etter ham. Hans kone het Sissel Kristiansdatter. Barn: Ole, 20 år i 1742, Tosten, 12 år, Nils, 1 år, Marte 8 og Margrete 6 år. Ved skiftet i 1742 var boet fallitt med en gjeld på 43 riksdaler, men det er mulig at Sissel fortsatte å drive garden noen år etter at mannen var død.

Halve Østre Norum

Halvparten av Østre Norum ble solgt av justisråd Ancher og Mathias Kjellsen i 1756 for 300 riksdaler til Engebret Larsen. Han døde 87 år gammel i 1776. Hans kone het Inger Tostensdatter som levde ennå i 1775

da hun og Engebret lot boet gå til skifte. Av deres barn vet vi om Tosten som døde 40 år gammel i 1769, Lars, overtok halvparten av farens eiendom (g.nr.12, br.nr. 5), Hans overtok den andre halvparten, Marte, gift med Kristoffer Helgesen Egner, og Kari. Det ble holdt skifte etter Engebret og Kari i 1775 mens de ennå levde, men noen nettoformue er ikke oppgitt.

Fjerdeparten av Østre Norum

Som nevnt solgte Engebret Larsen halvparten av sin eiendom, dvs. fjerdeparten av Østre Norum til sin sønn Hans Engebretsen, som var født omkring 1730. Han døde sannsynligvis i 1805 eller deromkring. Han var gift to ganger, og hans første kone het Anne Olsdatter. De fikk visst en sønn som het Hans som vi ikke vet noe mere om. Hans Engebretsen giftet seg igjen med Malene Håkensdatter, født i slutten av 1740-årene. Barn: Engebret, død 45 år gammel i 1804, overtok garden. De andre barna het Ole som var død før 1805 og som etterlot seg en datter. Den siste het Hans. Disse barna er sikkert fra Hans Engebretsens første ekteskap. Ved skiftet etter Hans i 1805 var nettoformuen på bare 41 riksdaler.

Hans Engebretsen solgte eienommen i 1789 til sin sønn Engebret, og samtidig sikret de gamle seg føderåd. Hans og Anne (den første kona) skulle få beholde et jorde, den gamle stua på garden samt rom til avling og krøtter, sommerhavn til to kuer, og de skulle ha hest til kirken.

Eiendommen overtok altså Hans Engebretsens sønn Engebret Hansen, død 1801, 45 år gammel, gift med Goro Olsdatter som ved folketellingen 1801 oppgis å være 32 år. Engebret og Goro etterlot seg to barn da han døde i 1801. De var: Ole, født 1794 og Anne, født sannsynligvis i 1797. Men etter at Engebret var død i 1801, nedkom Goro med sønnen Engebret, født 1801. Det har muligens vært flere barn som døde små. Engebret fikk i 1788 skjøte på 1/8 av Norum fra Tomas Kristoffersen og slo denne delen sammen med sin egen eiendom. Året etter fikk han odelsskjøte på denne parten. Ved skiftet

etter Engebret Hansen i 1801 var nettoformuen satt til 420 riksdaler, medregnet jord i Norum. Denne summen tyder på rommelige kår.

Goro Olsdatter giftet seg igjen med Jon Olsen, som sannsynligvis overtok garden. Han kaltes iallfall Jon Olsen Norum da det ble holdt skifte etter ham i 1807. Jon og Goro fikk en datter som het Mari, født 1805. Ved skiftet etter Jon i 1807 var nettoformuen på 538 riksdaler, en pen sum.

I 1815 ble det holdt skifte etter Engebret Engebretsen, sønn av den tidligere eieren Engebret Larsen. Engebret ble bare 14 år gammel og kan umulig ha overtatt garden. Nettoformuen i Engebrets bo var på 87 riksbankdaler (altså ikke riksdaler). Det ser ikke så verst ut, men dette var i inflasjonsperioden, så hva verdien virkelig var, er vanskelig å si.

Goro Olsdatter giftet seg tredje gang med Lars Hansen Norum. Det var vel han som eide Vestre Norum, men helt sikkert er ikke dette. Lars og Goro fikk en sønn som het Hans, født 1809, og en datter som het Ragne, som ble gift med Ole Hansen Lørdagsrud i Ullensaker (se nedenfor).

Men det var Ole Engebretsen som hadde odelsretten til denne delen av Norum, og i 1813 sluttet han en kontrakt med sin stefar Lars Hansen. Kontrakten gikk ut på at Lars skulle få drive garden så lenge hans kone Goro Olsdatter levde. Etter hennes død skulle Lars Hansen være berettiget til å selge garden til hvem han ville.

I 1823 solgte imidlertid Lars Hansen halvparten av sin eiendom til sin stesønn Ole Engebretsen, som kalles klokker i Frogner. Jordene ble delt i en østre og en vestre del. Ole Engebretsen fikk den østre med en eng kalt "Lille-Engen". Hovedbygningen ble delt på den måten at Ole Engebretsen fikk den underste delen med stue og kjøkken med skorstein. De andre husene ble også delt der de stod. Det er tvilsomt om denne delingen faktisk fant sted, for i 1823, samme år som delingen, solgte Ole Engebretsen sin del av Norum til Ole Auensen Østre Norum.

Lars Hansen solgte fra noen parter av sin eiendom i 1829. Det gjaldt to jorder, Hestehagen, og noe av utmarka som han solgte til Amund Larsen Norum, og Sørenga (Sydengen) som han solgte til Jens Evensen Hol. Den siste delen har senere tilhørt Hol. Det ser nå ut til at denne fjerde-parten av Norum opphørte som eget bruk. I 1829 er Lars Hansen kalt Lars Hansen Mjønerud, så han har vel flyttet dit.

Se ellers under 12/2.

En annen fjerdepart av Østre Norum

Mogens (Mons) Knutsen fikk i 1756 skjøte på en fjerdepart av Østre Norum av Christian Ancher og Mathias Kjellsen. Kjøpesummen var 175 riksdaler som Mogens gav pantobligasjon på til selgeren.

Mons' kone het Anne Mattisdatter. Det er mulig at Mons giftet seg annen gang med Anne Augustinusdatter fra Kjensmo.

Noe mere vet vi ikke om denne familien, for i 1769 solgte Mons eiendommen til Gunder Helgesen Bøler for 175 riksdaler. Hans kone het Mari Jonasdatter, og mens de bodde på Norum, fikk de to barn: Mari, født 1774 og Barbro, født 1776.

Gunder solgte garden i 1777 til Ole Kristoffersen Ausen. Han flyttet sannsynligvis i 1778 til Ausen og samme året skjøtet han sin eiendom i Norum til (sin bror?) Tomas Kristoffersen Ausen. I 1783 utstedte han et pantebrev til sokneprest Gruner Mandal hvor han pantsatte ikke bare garden, men også 2 hester, 6 kuer, innbo og gardsredskap.

Tomas Kristoffersen delte i 1788 sin eiendom i to. Den ene delen, dvs. 1/8 av Norum, solgte han til Engebret Hansen Norum, og den andre delen til Iver Larsen Norum, som slo disse partene sammen med sine egne eiendommer.

Enda en fjerdepart av Østre Norum

I 1756 solgte også justisråd Christian Ancher og Mathias Kjellsen en fjerdepart i Østre Norum til Hans Kristoffersen. Kjøpesummen var også denne gangen 175 riksdaler som Hans utstedte pantobligasjon på til Mathias Kjellsen. Hans Kristoffersens

kone het Margrete Olsdatter. Vi vet ikke om de hadde noen barn.

I 1771 solgte Hans Kristoffersen eiendommen til Lars Olsen Løren for 500 riksdaler. Det er mulig at det er denne Lars Olsen som kjøpte Nordre Løren i 1768.

Lars døde visst i 1772, 66 år gammel, og hans kone het Karen Nilsdatter. Barn: Ole, Berte, Gunhild og Kjersti. Da boet ble gjort opp etter Lars i 1776, viste det seg at det var fallitt.

Vi har nå fulgt delingen av Norum i halvparter, fjerdeparter, helt til og med åttendedels parter, uten at vi kan angi løpenummer eller bruksnummer på eiendommene. Men fra sluttet av 1700-årene blir bildet klarere.

Iverstua, G.nr, 12, br.nr. 1

Iver Larsen fikk i 1783 skjøte av Ingeborg Gundersdatter, enke etter Syver Enersen Asak, på en fjerdepart i Østre Norum for 440 riksdaler. Vi har ellers ingen opplysninger om hvem denne Iver var, men det er vel etter ham at eiendommen i dagligtale ble kalt Iverstua. Senere kjøpte Iver flere parter av Norum. Iver Larsens kone døde i 1790 eller 1791, men merkelig nok oppgir ikke kirkeboka hva hun het. Iver selv døde visst i desember 1799.

Vi vet om disse barna: Ole, som sannsynligvis overtok Olastua (11/4), Anne, Berte, som trolig kom til Hagan (11/1) og Marte, død 64 år gammel i 1833, som ble gift med Ole Auensen som overtok garden.

Iver fikk føderåd da han solgte garden. Det gikk ganske enkelt ut på at Ole Auensen skulle forsørge Iver til han døde.

Ole Auensen fikk i 1792 skjøte på en del av Østre Norum som tilsvarte omtrent halve garden. Han var gift med Marte Iversdatter Norum (datter av Iver Larsen). Vi vet med sikkerhet om bare to barn: Auen, som sannsynligvis døde ung, og Iver, født 1796, som overtok garden. Ole Auensen solgte garden i 1833 for 1000 speciedaler, og han og hans kone Marte, fikk fullt opphold, som det het, hos den nye eieren,

Iver Olsen, født 1786. Han var gift med Kari Jakobsdatter Ålgård 1800-1874

el.1875. Barn: Marte Marie 1827-1842, Kari 1831-1897, gift med Christian Tallaksen Skea, Berte, født 1834, overtok garden sammen med sin bror, Jakob, født 1837, overtok garden sammen med sin søster. Den siste av barna het Anne Margrete, født 1839. Iver Olsen har skrevet en slags dagbok som ennå er bevart. Den omhandler årene 1854-1866 med bl.a. regnskap. Det ser ut til at han oppførte ny bygning i 1855, og det er sikkert den hovedbygningen som ble revet for noen år siden. Iver og hans søster Berte kjøpte også br. nr. 5 som ble slått sammen med Iverstua.

Iver og Berte var ugifte, og i 1910 solgte de garden til Gulbrand Hansen Bøhler, født 1867, gift med Mina Hansen Gjester, født 1865. Barn: Borghild, født 1897, Karen, født 1898, Gulborg, født 1902, gift med Harald Sørli, Harald 1905-1976, overtok garden.

I 1959 gikk garden over til Gulbrand Bøhlers sønn Harald Bøhler, 1905-1976, gift med Olga Gustavsen. Barn: Arne Gunnar, født 1934 og Tore, født 1939, gift med Guri Omenaas.

Harald Bøhler solgte garden i 1965 til Ole Rotnebo, 1924-1977, gift med Berit Lystad fra Solberg, født 1931. Barn: Bjørn Magne, født 1961, gift med Maj Britt Eriksen. Berit og Ole, som også eide Nordre Sørnum, har revet den gamle hovedbygningen i Iverstua og låven. De har bygd nytt redskapsskjul og brutt opp en del av eiendommen. Iverstua er nå på 300 mål innmark og 100 mål skog. Driften er lagt om til kornproduksjon.

Ole Rotnebos enke, Berit Rotnebo, født 1931, eier nå Iverstua, men hun bor på Nordre Sørnum.

Nordgarn, G.nr. 12, br.nr. 2

I 1833 solgte Lars Hansen (Mjønerud) halvparten av sin eiendom til Jens Gudmundsen og den andre halvparten til sin datter Ragne som ble gift med Ole Hansen Lørdagsrud i Ullensaker. I 1837 får

Jens Gudmundsen, født omkring 1800, også skjøte på denne halvparten, og eiendommen får g.nr. 12, br.nr. 2. Hans

kone het Mari Jonsdatter, 1805-1868. Barn: Johan 1837-1855, Gulbrand, født 1845. Det er mulig at Jens og Mari hadde en sønn som het Hans.

Det var iallfall en Hans Jensen Norum som skjøttet eiendommen til Johan Kristiansen, som ifølge folketellingen skulle være født i 1842 i Spydeberg. Hans kone het Mari Hansdatter, født 1829 i Sørum. Barn: Hans Kristian, født 1866 i Østre Aker, Ole Anton, født 1869, Martin Rudolf, født 1871. I 1869 fikk Johan Kristiansen skjøtte på br.nr. 7, Stubbenga, som han slo sammen med br.nr. 2.

Det ser ut som Johan Kristiansen fikk økonomiske problemer, og i 1886 solgte han garden til Anders Hansen Vølner, som ifølge folketellingen var født i 1847 og gift med Berte Larsen, født 1842. De fikk visst ingen barn.

Nå gikk garden på handel i mange år. De senere eierne het Karl G. Bjerke, Oskar Hvidsten og Olaf T. Nordby, inntil Even Stakkerud, 1861-1951, kjøpte eiendommen i 1918. Even Stakkerud var fra Ringsaker, men eide en tid Stakkerud i Enebakk. Hans kone het Agnete 1851-1937. Barn: Julie, gift med Esbjug, Sina, Alf, som overtok Norum, og Ruth, gift med Rolf Berg.

Even Stakkerud solgte garden i 1921 til Karl Frydenlund. Han greide seg ikke på eiendommen, og i 1928 ble garden solgt til Alf Stakkerud, 1896-1971 gift med Kristine Bøhler. Barn: Gunvor, født 1922, gift med Leif Tukun, Inger, født 1923, gift med Kåre Olsen, Einar, overtok garden, og Kari, født 1931, gift med Torbjørn Rønningen. Alf Stakkerud bodde noen år i Bølerstua før han kjøpte Norum. Alf Stakkerud bygde stabbur på eiendommen, moderniserte hovedbygningen og bygde om uthusene i 1950-årene.

I 1956 overtok hans sønn Einar Stakkerud, født 1928, gift med hjelpepleier på Sørum sykehjem, Ingrid Rosland fra Klepp, født 1935. Barn: Endre, driver garden nå sammen med faren, Kristin, født 1958, lærer, gift med Ola Ruud, og Jorun, født 1972, lærerstudent. Einar har bygd om fjøset og modernisert hovedbygningen

ytterligere, planert og drenert hele eiendommen. I 1967 kjøpte han også Haga (11/9), som nå drives sammen med Nordgarn.

Garden drives nå av Ingrid og Einars sønn Endre Stakkerud, født 1956, gift med Anne Joran Nafstad, født 1958, sykepleier. Barn: Even Andreas, født 1986 og Jens Kristian, født 1989. Denne garden er nå på 240 mål innmark og 50 mål skog. Einar og Endre driver med melke- og kjøttproduksjon og har 60-65 dyr i alt.

G.nr. 12, br.nr. 3

ble skilt fra Østre Norum i 1828 og solgt til Amund Larsen (se 12/4). Senere har denne eiendommen hørt sammen med 12/4, Voldengs eiendom.

G.nr. 12, br.nr. 5

Lars Engebretsen (sønn av Engebret Larsen) overtok i 1777 en part av Norum etter faren. Lars var gift 1. gang med Jorum (Giøren) Jonsdatter. Vi vet ikke om de fikk noen barn. 2. gang ble Lars gift med Kjersti Andersdatter Ausen. Barn: Edel, født 1775, gift med Ole Olsen Sagen, overtok eiendommen, og Hanna, født 1783.

I 1792 skjøttet Lars eiendommen til sin svigersønn Ole Olsen Sagen, som ifølge folketellingen 1801 skulle være født i 1767, død sannsynligvis i 1832. Han var altså gift med Edel Larsdatter Norum, født 1775. Hun døde visst i 1804. Barn: Anne, født 1793, gift med Jakob Hansen Nordli-eie, overtok eiendommen, Rusine 1797-1868 gift med Hans Gundersen Hauger, overtok Stubbenga, br.nr. 7, Kari, født 1800 og Kjersti, født 1803. Det ble holdt skifte etter Edel Larsdatter i 1804. Nettoformuen var på 316 riksdaler, og det tyder på rommelige kår. Ole Olsen giftet seg igjen med Helene Andersdatter, trolig fra Mjønerud, men i dette ekteskapet ble det visst ingen barn.

Ole Olsen solgte fra flere parter av garden, bl.a. Stubbenga, som senere fikk br. nr. 7, til sin svigersønn Hans Gundersen Hauger. Ole og Helene lot sitt bo gå til skifte i 1823, og da var nettoformuen på 159 speciedaler.

Det som var igjen av denne garden solgte Ole i 1823 til sin svigersønn Jakob Hansen Nordli-eie. Det var sannsynligvis han som døde i 1869. Han var gift med Anne Olsdatter Norum, født 1793. De fikk visst ingen barn.

Jakob solgte eiendommen i 1865 til Hans Hansen, 1829-1867. Hans kone het Marte Pedersdatter, født i 1824. Barn: Ole Kristian, født 1857, Hans Jakob, født 1858, skomaker, gift med Kristine Ragna Halvorsen fra Fet, Syvart, Johan, født 1862, Karoline, født 1863, gift med Ole Kristoffersen Hønsen, Anne Marie, født 1865, Peter Martin, født 1867, gift med Berte Amalia Andersdatter. Denne eiendommen ble i 1870-årene slått sammen med Iverstua.

G. nr. 12, br.nr. 6

Denne eiendommen ble skilt fra br.nr. 5 i 1822 og solgt til Kari Andersdatter, som bodde på Toppenhaug (11/10). Denne delen har senere tilhørt Toppenhaug og er i dag en del av Voldengs eiendom.

Stubbenga, g.nr. 12, br.nr. 7

Denne eiendommen ble skilt fra br.nr. 5 i 1819 og solgt til Hans Gundersen Hauger, død 58 år gammel i 1850. Han var gift med Rusine Olsdatter Norum, 1797-1868 (datter av Ole Olsen fra Sagen). Barn: Gunder, født 1820, Maria (?), født 1823, Engebret, født 1827, Johan 1831-1911 gift med Berte Matea Engebretsdatter Åsgard, Bernt, født 1834, Berte Kristine, født 1837. I tillegg til disse oppfører folketellingen 1865 sønnene Ole og Hans.

I 1869 ble det utstedt skjøte fra Hans Gundersen og Rusine Olsdatters arvinger til Johan Kristiansen, som også eide br. nr. 2 (Stakkeruds eiendom).

Hestehagen, g.nr. 12, br.nr. 8

Hestehagen ble skilt fra Iverstua (12/1) i 1868 og solgt til Lars Jensen, som også eide Toppenhaug. Denne parten har senere tilhørt Voldengs eiendom

Thor Hexeberg

Gardshistorie inntil 1667

Den senere professor Andreas Holmsen skrev disse notatene til middelalderhistorien til gardene i Sørum under krigen 1940-45. Fordi vi nå står foran realiseringen av bygdebokprosjektet fra den gang, har vi trykket disse notatene her i Sørum-Speilet. Vi startet gjennomgangen med gardsnummer 1 i nr. 4 1999. Nå er vi kommet fram til gardsnummer 86, Hekseberg, og deretter følger 87 Fløgstad og 88 Bjørke.

Hekseberg

Gav dobbelt fullgårdsvissøre i 1577, så enten må gården ha fått en stor ødegård under sig efter Manndauen, eller den må selv tidligere ha vært delt i to fullgårder. De må i tilfelle ha vært så snaue som mulig, for den nyere skylda på 1 $\frac{3}{4}$ (oprinnelig 2) skpd tunge og 1 $\frac{1}{2}$ bpd smør kan neppe ha svart til stort mer enn 4 markebol dersom vi ikke har å regne med en underlagt ødegård og dermed en større landskyldnedgang enn ellers.

Eierforhold

Den eneste gammelnorske eieren vi kjenner, er presten på Gjerdrum, som efter Rødeboka eide $\frac{1}{2}$ markebol i gården. Samme eier hadde i nyere tid 5 lpd tunge uten bygsel. I 1577, men ikke i de eldre kongsjorbøkene, er 15 lpd i Hekseberg ført op som "gammelt krongods", d.v.s. som eiendom kongen hadde fått på egne vegne, ikke som overtager av bispe- og kostergods. Det gjelder trolig tidligere bondegods som er blitt forbrutt til kongen i tiden nærmest før 1577. I 1616 og senere er skylda av denne parten bare $\frac{1}{2}$ skpd tunge uten bygsel. Storparten av gården, 1 skpd tunge 1 $\frac{1}{2}$ bpd smør (omregnet 1 $\frac{1}{2}$ skpd tunge) med bygsel over hele gården var kommet under kommunet i Oslo domkirke en gang i senmiddelalderen, og var efter reformasjonen falt på "skolemesterens" part - d.v.s. den senere Katedralskolen. Dermed blev gården beneficert gods helt til i forrige århundre.

Fløgstad

Disse to gårdsnummerne går tilbake til 3 gammelnorske gårder, 2 Fløgstad-gårder og en nedlagt gård med annet navn, sannsynligvis Ramby (gno. Rafnabyr), som er gått inn under Fløgstad vestre. De to Fløgstadgårdene var fullgårder, F. østre på minst 4 markebol, F. vestre visstnok mindre. 1577 gav den vestre gården 1 ½ fullgårdsvisøre men den østre stattet efter vanlig sats. Nyere skyld 2 skpd 2 lpd for F. østre, 1 ½ skpd for F vestre i 1595, men 1 ¾ skpd i 1647, da visstnok 5 lpd for Ramby var lagt til.

Eierforhold Fløgstad vestre

1343 solgte Reidar Erlingsson 2 hefseldebol i Fløgstad vestre garden til Harald Joarsson. Trolig var begge bønder. Det er mulig at det er samme parten vi har å gjøre med i det brevet fra 1399 som er nevnt under Hønsi, hvor Gudrun på Hønsi får 2 markebol i den gården av sin halvbror bl.a. mot 10 øyresbol i Fløgstad. Dette kan allikevel like gjerne gjelde F. østre, som vi skal se. Men om det i gammelnorsk tid var bønder som eide Fløgstad vestre, så ser det helst ut til at den senere i middelalderen kom under en godseier, som så gav den samlet til kommunet i Oslo domkirke. I kapitelsjordeboka fra 1595 er gården iallfall kommungods med skyld 1 ½ skpd tunge. Det er da med i et verdslig kanoni, som i begynnelsen av 1600-årene blev forlenet til kansleren Jens Bjelcke. Han hadde også det store Nonnesetergodset, og det mindre kannikgodset blev snart blandet sammen med det, så vi i annen halvpart av århundret får høre at F. vestre var Nonnsetergods. Det lå da direkte under kongen som krongods.

Eierforhold Ramby

Kommungods i samme kanoni som Fløgstad vestre, men stammet oprinnelig fra Mariakirkens kommun (NRJ IV 576). Først op i jordeboka fra 1595 med 5 lispunds skyld, men velbårne Anders Green, som hadde kanoniet da, fikk ikke denne avgiften, så det er tydelig vi har med en ødegård å gjøre. (OC 104) I den neste

kapiteljordeboka, fra 1618, er avgiften kommet i orden igjen, og i 1647 er som nevnt skylda av Fløgstad vestre øket med de 5 lpd. I begge kapiteljordebøkene står Ramby rett under Fløgstad, så det er all grunn til å tro at brukeren av Fløgstad vestre hele tiden hadde betalt leieavgiften av Ramby også.

Eierforhold Fløgstad østre

Efter Rødeboka eide Nes prestebol her 2 markebol og Hjelmunger prebende i Hallvardskirken 10 øyresbol, som før 1396 var fordelt mellom 3 prebender. Disse 10 øyresbolene var gitt til kirken av den kjente stormann Audun Huggleiksson i 1279. Dertil er det godt mulig at de 10 øyresbol som Gudrun på Hønsi makeskiftet til sin halvbror Alf Kalsson i 1399, lå i denne østre gården og ikke i den vestre. I nyere tid finner vi nemlig ½ skpd bondegods i F. østre: 1615 stod brukeren Eline Fløgstad som eier, i 1624 likeså og i 1647 er det bare tale om ”bondegods”. Ellers finner vi igjen de kirkelige partene fra gammelnorsk tid: Hjemunger prebende var efter reformasjonen lagt ut til ”skolemesteren” i Oslo og blev altså katedralskolegods (skyld 12 lpd), mens Nes prestebol hadde 1 skpd tunge med bygsel over hele gården.

Tilføyd med håndskrift av P.O. Asak:

Det er Amund på Mo som i 1647 eier bondegodset i Fløgstad.

Bjørke

Disse to gårdsnummerne ser ut til å gå tilbake på 4 gammelnorske gårder: Bjørke vestre på 2 Bjørkegårder, en vestre og en østre, B. østre på 1 nordre Bjørke-gård og 1 ødegård med navnet Kjelde. Dette fremgår av eldre og yngre jordebøker når en sammenligner dem, men har merkelig nok ikke gitt sig noe uttrykk i vissøren 1577, som er normal fullgårdssats for begge de nuværende gårder. Dette er så meget merkeligere som den nedlagte gamle østregården, som må ha vært en fullgård, ennu i 1700-årene lar sig kjenne igjen som en egen bygselpart av B. vestre. De tre Børkegårdene synes å ha vært jevnt store

fullgårder, den østre gården således på ca. 4 markebol. Kjelde var neppe på mer enn 1 markebol. I nyere tid skyldte B. østre (før nordre) 1 ½ skpd tunge og underbruket Kjelde ½ skpd, mens den vestre gården som hadde optatt den gamle østre gården i sig, var på 2 ½ skpd tunge.

Eierforhold Bjørke østre

Denne gården kjenner vi ingen eiere til i gammelnorsk tid, dersom det da ikke i virkeligheten er denne gården det siktes til i Rødeboka (291), hvor det står at Klemetskirken i Oslo eide 1 markebol i "Bjork i Næs sokn". I nyere tid hadde nemlig Klemetskirken ½ skpd i B. østre her i Sørums, men ingenting i Bjørk i Nes. Dette kirkegodset var etter reformasjonen lagt til sogneprestembedet i Oslo (OC 27), senere Kristiania prosti. Hovedparten av gården, 1 skpd tunge med bygsel, var etter Røde bokens tid kommet under kommunet i domkirken, og blev etter reformasjonen tildelt "lesemesteren" i Oslo, d.v.s. teologilæreren ved Katedralskolen. Gården vedblev derfor å være benefisert gods til i forrige århundre. Det samme gjaldt underbruket Kjelde, som i gammelnorsk tid tilhørte Asakkirken i Skedsmo, halvparten til prestebølet og halvparten til kirkebygningen, og som i nyere tid lå til Skedsmo prestebol med særskilt bygsel fra Bjørkebonden. I stiftsfordeboka fra 1624, men ikke før, sies det likefrem at Bjørke "nordre" betalte leieavgifter av Kjelde ødegård.

Eierforhold Bjørke vestre

Siden denne gården har optatt en nedlagt "østregård" i sig, må vi ikke bli forbauset over å finne at eiendomsparter som i nyere tid hører hjemme under denne gården, i gammelnorsk tid blir sagt å ligge "i østra garden". Det gjelder 5 øyresbol ½ ertogbol som lå til Ullensaker prestebol og 6 øyresbol som Strøms prestebol i Odalen hadde fått av Anbjørg på Skjulstad - begge deler ifølge Rødeboka. Dette finner vi igjen i nyere tid som to småparter under Ullensaker og Odals prestebol med skyld 2 ½ lpd tunge hver, så

det er tydelig at det var den gamle østre gården som blev liggende øde og derfor blev utsatt for slik sterk landskyldnedgang. Derimot kan vi ikke si hvilken av de to gårdene en annen kjent gammelnorsk eiendomsparter hørte til - 2 markebol 2 ertogbol under Hjelmunger prebende i domkirken (det hadde før vært skiftet mellom 6 kirkelige eiere, forteller Rødeboka). Dette kom i nyere tid under Katedralskolen med skyld 15 lpd tunge og særskilt bygsel. Den største bygselparten i gården var 1 skpd kommungods fra domkirken, som kom inn i det kanonikansler Jens Bjelcke fikk i begynnelsen av 1600-årene. Det slapp å bli blandet sammen med Nonneklostergodset og blev solgt av kongen i annen halvpart av 1600-tallet. En fjerde eiendomsparter var 10 lpd uten bygsel, som lå til Oslo hospital i nyere tid, men som må ha kommet dit etterat Rødeboka blev satt op.

Andreas Holmsen

Kurs i arkivregistrering

Blaker og Sørums historielag deltok med fem deltakere på det kurset i registrering av arkivmateriale som Akershus fylkesmuseum avholdt 5.-7. mars. Det var Bjørg Dokka, Margot Fikke, Fredrik Lindstrøm, Ernst Martinsen og Tore Opsahl.

Kurset ble ledet av fylkesarkivar Tom Oddby, og deltakerne skulle møte med arkivmateriale å øve seg på. Vi sendte med våre deltakere en pappekasse med materiale fra lensmannsarkivet i Sørums, som vi i sin tid fikk hentet fra kornmagasinet på Bingen. Nå viste det seg at dette materialet ikke hørte hjemme i noe privatarkiv, men tvert imot skulle arkiveres av Statsarkivet.

Vi kan ikke si vi er direkte lei oss for det. Det vil være en kjempejobb å få orden på lensmannsarkivet i Sørums, som er i en tvilsom forfatning. Men vi har fortsatt mye arkivalia som venter på behandling, så håpet er at noen av kursdeltakerne synes det de lærte på kurset var så interessant at det gav mersmak for å gi seg i kast med andre deler av arkivet.

Vellykket Grundtvig-seminar på Sørumsand misjonshus

- Jeg opplever det som helt absurd og surrealistisk at det her på Sørumsand den femte april i det herrens år 2003 holdes et Grundtvig-seminar, avsluttet rektor Per Janson sitt innlegg om Grundtvig og skolen med. Superlativene haglet også da Ernst Gran fra Foreningen Norden i Aurskog-Høland på vegne av nærmere 40 entusiastiske deltakere takket for hva seminaret hadde gitt fra høystemt gudstjeneste til intellektuelt utfordrende foredrag.

Det hele startet som en tanke hos Ludvig Årskaug framsatt på et styremøte i lokallaget i Foreningen Norden i Sørum. Ulla Rosengren i styret tente umiddelbart på tanken, og foreslo sin folkehøgskolestyrer i Danmark, Jakob Krøgholt som foredragsholder. Gjennom Knut Kragseth ble det kjent at rektor ved Vesterskaun skole hadde 16 års bakgrunn som lærer ved Møre folkehøgskole, og gjennom den erfaringen var sterkt preget av Grundtvig-inspirert pedagogikk. En henvendelse rettet til kapellan Tore Olsen og organist Jan Erik Stensrud møtte også positiv entusiasme. Etter hvert ble det tatt kontakt med Foreningen Norden i Aurskog-Høland, med Folkeakademiet i Sørum og med Blaker og Sørum historielag for å skape blest om arrangementet.

For de fleste er det som salmedikter Nikolaj Frederik Severin Grundtvig, som levde fra 1783 til 1872, er best kjent. Det ble derfor også sunget mye på Menighetshuset i Sørum denne første lørdagen i april. Arrangementet startet med en Grundtvig-gudstjeneste forrettet av Tore Olsen, og med Jan Erik Stensrud ved flygelet. Leo Leonhardsen sang "Kjærlighet er lysets kilde" til melodi av Ludvig M. Lindemann solo. Deretter sang vi "Deilig er den himmel blå", Grundtvigs kanskje mest folkekjære salme og julesang, skrevet midt i en dyp depresjon i 1810, sammen som vekselsang mellom kvinner og menn i salen.

– Grundtvig så mye med hjertet, sa Tore Olsen, før vi stemte i med langfredagssalmen "Hill deg, Frelser og forsoner". Etter syndsbejennelsen og for anledningen den nicenske trosbekjennelsen (- Fordi den tydeligst peker på at Gud har blitt menneske, som Tore Olsen sa), og lesning av bibelteksten for siste søndag i fasten, stemte vi i med "Guds ord det er vårt arvegods". Deretter fulgte pinsesalmen "Den signede dag", der første vers lyder "Den signede dag, som nu vi ser med blide til oss oppkomme, den lyse på himlen mer og mer, oss alle til lyst og fromme. Det kjennes på oss som lysets barn at natten den er nu omme." – Kan de synge denne salmen i Bagdad i dag?, spurte Tore Olsen. Mellom de tre bønnene sang vi versene til salmen "Alt står i Guds faderhånd", fulgt av påskesalmen "Kristi stod opp av døde". Gudstjenesten ble avsluttet med at Leo Leonhardsen sang "Nu falmer skoven trindt om land" solo til akkompagnement av Jan Erik Stensrud på flygel.

En overbevisende dokumentasjon av det levende ordets kraft

Etter en enkel lunsj, der praten gikk, inntok Jakob Krøgholdt talerstolen for å gi oss en biografisk skisse av Grundtvigs liv. Faren var tradisjonell, rasjonalistisk prest på landsbygda i Sønder-Sjælland. Det lå i kortene at sønnen skulle gå i de samme spor, så det ble latinskole og prestestudium. I 1805 kom han som huslærer til en godseier, og ble hodestups forelsket i den unge godseierfruen Constance Steensen de Leth. Han ble på godset i tre år før han sa opp sin post, og gjennom denne opplevelsen ble han dikter. Han skrev og skrev om alt mellom himmel og jord. Det kan være litt ironisk at vi etter denne mannen, som er mest kjente for å predike det levende ordet, har funnet 60.000 trykksider som ville fylle 150 tykke bind. Han skrev blant annet ikke mindre enn 1.400 salmer og 3.000 lange prekener. Han arbeidet bokstavelig talt døgnet rundt. Ble han for trett, satte han bena i et fat med iskaldt vann, og hjalp ikke det, blundet han

en times tid før han igjen tok fatt på skrivearbeidet.

Faren begynte å bli gammel, og vil ha ham hjem til seg som hjelpeprest, men selv hadde Grundtvig helt andre visjoner for sitt virke på jorden. Han trodde han var utvalgt av Gud til å reformere den danske kirken mot rasjonalistisk teologi og til å bevisstgjøre hele det danske folk om deres unike historie og språk. Grundtvig ville nok i dag fått diagnosen manisk-depressiv. Vi vet da også at han gjennomlevde tre store depresjoner; den første i 1810, den andre i 1830-årene og den siste som 84-åring i 1867. Etter to år som hjelpelærer hos sin far, inntil han døde, dro han igjen til København. Han fikk adgang til noen prekestoler der, men hans prekener var så aggressive at de andre prestene ikke lenger turte å slippe ham til.

I 1825 utkommer et stort kirkehistorisk verk på over 800 sider av professor Klausen. I løpet av fjorten dager leser Grundtvig dette og skriver et tilsvarende, ”Kirkens svar”, der han hudfletter professorens teologiske synspunkter. Det blir injuriesak, som Grundtvig taper, men mest alvorlig: Han ble idømt sensur for livstid. Han hadde fått sitt eget presteembete som 38-åring i 1821, men dette søker han nå avskjed fra. Han skriver noen salmer for bruk i gudstjenesten for å kunne forsørge sin kone Lise og deres tre barn, men også disse blir forbudt brukt.

For å ha noe å leve av, tar han opp igjen historieskrivingen han hadde bedrevet i ungdommen. Han skriver et nytt verk ”Nordens mytologi” og en ny omfattende verdenshistorie. Mens han tidligere hadde fortolket historien ut fra bibelens ord, hevdet han nå at menneskets liv har en egenverdi som bare kan forstås ut fra menneskehetens historie. Grundtvig besøkte England tre år i denne perioden, betalt av kongen, og mye av hans nye holdninger må skyldes diskusjoner han har hatt med engelske intellektuelle. Etter søknad får han opphevet den personlige sensuren i 1837, og to år senere blir han tilsatt som prest ved Barthov i København. Grundtvig 56 år, og embetet var

nok sett som en retrettstilling, men han beholdt den i 33 år, og holdt prekener helt til han døde.

Større himmel i Sørumsund enn på Ørsta

Per Jansen kom som 23-årig lærer uteksaminert fra Sagene lærerskole til Møre folkehøgskole i Ørsta i 1971, og ble der i 16 år. Ivar Grimstad var skolens Grundtvig-inspirerte forgrunnsskikkelse, som kunne trollbinde elevene med sine gjenfortellinger av Olav Duun. Per Jansen kom til Sørumsund i 1987, og virket først som lærer på Sørumsund skole før han ble rektor på Vesterskaun i 1995. Da han kom til Sørumsund høsten 1987, var det første gang han hadde måttet bruke lærebøker for å undervise, noe slikt hadde de ikke på Møre folkehøgskole. Det mest underlige var likevel de tilhørende lærerveiledningene, som i detalj beskrev hvordan undervisningen burde legges opp. Etter Jansens syn kunne Grundtvigs slagord ”Fra skolen for døden til skolen for livet” fortsatt inspirere dagens norske skoledebatt. ”Den sorte skole” eksisterer på mange måter ennå, og han trodde de frilynte folkehøgskolene, der elevene skal gis dannelse snarere enn utdanning, karakter i stedet for karakterer, hadde mye å tilføre den offentlige grunnskolen. En skole for livet bør fremme allmenndanning og stimulere elevene til å innta en kritisk holdning til de mange påvirkninger de blir utsatt for i dagens samfunn.

Det andre poenget Per Jansen ville understreke var behovet for mer personlig preget forkynnelse av lærerne i skolen. I frykten for å påvirke elevene er mange lærere blitt usynlige administratorer uten påvirkning på de unge. Dette hadde Jansen gitt uttrykk for på et møte med biskop Even Fougner og lærerne i Sørumsund, og hadde da følt seg nærmest som en fundamentalist. Han hadde da fortalt om sin erfaring med å levendegjøre Spartakus-opprøret for sine elever, og hvordan det hadde gitt seg konkret utslag i skolegården etterpå, der en elev som mobbet en yngre medeleve var blitt satt på plass av sine klassekamerater

med henvisning til at ”slik hadde ikke Spartakus oppført seg”.

Til slutt stilte Jansen spørsmålet om det er plass til Grundtvig i læreplanen for grunnskolen – L97, og svarte positivt på det. Etter hans syn inneholdt den generelle delen av læreplanen, som statsråd Gudmund Hernes etter sigende skal ha skrevet mye av selv, et grundtvigsk ideal om utvikling av ”det hele mennesket”. I fagplandelen overtar imidlertid de mer detaljerte instruksjoner for det enkelte fag, og der er det snakk om hva vi skal lære, hva vi skal bli kjent med, hva elevene skal utvikle og hva elevene bør kjenne til. Fagplandelen slår derved på mange måter i hjel de positive intensjonene i den generelle delen. L97 blir en schizofren læreplan som vanskelig kan gi elevene ”en sann og munter livsanskuelse”.

Vi trenger Grundtvigs tanker mer i dag enn på lenge

Etter en kort pause slapp Jakob Krøgholdt igjen til. Denne gang med hovedspørsmålet: Hva har Grundtvig å si oss i dag? Han tok utgangspunkt i fellesskapsbegrepet, som etter hans oppfatning hadde fått en uheldig utforming i en uhellig allianse av sosialisme og markedsliberalisme i det sosialliberale velferdssamfunn. Fellesskap er i vårt samfunn forsikringer mot andre, et interessefelleskap. Omverdenen er for oss kulisser i det teater hvor vi selv er hovedpersoner. I politikken blir alt omgjort til økonomi. Det var ikke dette fellesskapsbegrepet Grundtvig snakker om. For ham var det morsmålet og historien som kvalifiserte folkeligheten og fellesskapet. Rent faktisk bidro han til en sekularisering i Danmark ved at han ikke ønsket en religiøs forkynnende undervisning i skolen.

Det andre spørsmål Krøgholdt reiste var: Hvorfor snakker Grundtvig så mye om folkeopplysning? For ham var den store motsetningen i tilværelsen livet mot døden. Døden var da å forstå som den negative kraft som ødelegger ethvert menneskelig fellesskap. Grundtvig så det slik at dersom et menneske aldri våger seg ut i det stridende livet, vil en heller ikke frykte

døden. Da blir livet så grått og kjedelig at døden kan være en velkommen vei ut av kjedsomheten. Hans konklusjon var at livet er umaken verdt å kjempe for. Og at dette måtte skje gjennom sann folkeopplysning.

Grundtvig er i Danmark den folkelige fellessangs far. Det fortelles at da han holdt sin store foredragsholderrekke på 52 foredrag fra Danmarks historie, og var kommet til fortellingen om da engelskmennene i 1808 uskadeliggjorde det siste danske orlogsskip, ropte en mann i forsamlingen: – La oss synge sangen om Villemose! Og det ble gjort både den gang og på Sørumsand. Da hadde Ulla Rosengren og Leo Leonardsen allerede sunget ”Velkommen i det grønne” som velkomst til foredragsdelen av programmet. Vi hadde vært gjennom ”Hvad solskin er for det sorte muld” som innledning til foredraget om Grundtvig og skolen og også sunget sangen ”Kærlighed til fædrelandet”. Jakob Krøgholdt konkluderte med at det er mer bruk for Grundtvigs tanker i dag enn på de siste hundre år.

I dag er Grundtvig i Danmark et ”brand”, et ”badge” eller et ”icon”. Alle dansker er grundtvigianere, altså er ingen dansker grundtvigianere. Mer enn noen gang gjelder varselropet: Pass på morsmålet! I Danmark har man berøringsangst for den nære fortids historie, for eksempel besettelseshistorien fra den andre verdenskrig. Man er så forsiktig for ikke å trå noen på tærne. Og det er sannheten som må lide. - Vi må fortsatt ta Grundtvig alvorlig, sa den intense prest og folkehøgskolemann.

Svein Sandnes

Theo Koritzinsky om Norden

Til sitt årsmøte 7. mai i den nye videregående skolen på Sørumsand hadde Foreningen Norden fått tidligere stortingsrepresentant Theo Koritzinsky til å holde foredrag. Vi må bli bedre kjent fordi vi tross alle likheter er så forskjellige i Norden, var hans hovedpoeng. Rektor Kjell Hermann holdt en engasjert orientering om den nye skolen og viste deretter en imponert gruppe på 20 Norden-medlemmer rundt i lokalene.

Romeriksmålet før og nå

Den 27. mars holdt Ellen Skolseg foredrag om sitt doktorgradsarbeid, "Romeriksmålet før og nå", på biblioteket på Sørumsand. Ellen Skolseg er doktorstipendiat ved institutt for nordistikk og litteraturvitenskap ved Universitetet i Oslo og var invitert til å holde foredraget av Sørum Folkeakademi og Blaker og Sørum historielag.

Skolseg fokuserte på språkendringer på Romerike og på hva som ligger til grunn for disse endringene. Det er jo ganske så store språklige forskjeller mellom besteforeldre og barnebarn, og også mellom foreldre og barn og innfødte og innflyttere. Dialektene som er særegne for landsdelene våre er i ferd med å forsvinne og med det en del av vår identitet, mente Skolseg. Dette betydde likevel ikke at forskerne var opptatte av "gale" eller "riktige" dialekter eller at det kunne sees på som en uheldig utvikling. En forsker oppfatter språkets utvikling som en naturlig og nødvendig prosess. Vi ville for eksempel neppe i dag ha forstått talemålet til en norsk viking og han neppe oss. Ikke bare har uttalen av ordene endret seg, men også samfunnet og hva vi er opptatt av. Fly, tog, bil og PC var ikke en naturlig del av hverdagslivet for 1000 år siden likesom vi ikke ville forstått de referanser en viking ville snakket om. Vår mulighet til å stoppe en språkutvikling er derav temmelig begrenset.

Men i samfunn som lever mer isolert, slik som eksempelvis Færøyene, er selvsagt mindre utsatt for språkendringer. En viking og en færøyboer ville nok kunne gjort seg gjensidig forstått, men bare innen områder hvor de hadde felles referansepunkter. For å demonstrere språkendringer på Romerike på kort sikt, spilte Skolseg av lydbåndopptak med eksempler på talemålet til besteforeldre- og barnebarngenerasjonen i Gjerdrum. Det var tydelige forskjeller mellom den yngre og den eldre garde. Spesielt var det særegenheter ved uttale av ord, men også hele uttrykk som var forsvunnet. Talemålet var i ferd med å legge seg stadig nærmere opp mot "bymålet" i Oslo og mot det som av folk flest ble opp-

fattet som "Riksmål/standardmål" eller bokmål. I nynorskområdene er det nynorsken som er det dominerende riksmålet og som utøver den samme innflytelsen på såkalte nynorskdialekter.

Årsaken til utviklingen kunne skyldes mange faktorer, men ikke minst hadde de såkalte "språkmisjonærer" fått fart på utviklingen. "Språkmisjonærer" var folk som på 1900-tallet hadde tatt seg arbeid i byene og som hadde brakt med seg hjem igjen navn på nyvinninger, nye ord, men også presentert ny uttale på "gammelt" og som dermed fremsto som "forbilder". Spesielt var det "folkemålet" i Oslo romerikingene hadde tatt med seg hjem til bygdene sine. Dialektene på vestkanten, som lå altfor tett opp mot riksmålet, ble ansett for å være altfor "fisefine", stive og påtatte og utøvde dermed ikke den samme innflytelsen på "folkemålet". Andre faktorer som førte til dialektendringer var økt tilflytting til bygdene og som skapte et press på "taleren" om å legge seg opp mot et talemål hvor man ble forstått. Men påvirkningen var ikke "enveis" fra "bymål" til "bygdemål". "Bymålet" var også under stadig endring på grunn av en massiv påvirkning fra innflytterne. Man hadde altså en vekselvirkning. Det Skolseg ikke var inne på her, var innflytelsen på "bymålet" som innflyttere fra fremmede kulturer også utøver. Spesielt gjelder dette Oslo som har den største bosettingen av fremmedspråklige i landet.

Skolseg kom også inn på diskrimineringen av talemålene fra flatbygdene rundt Oslo. Disse dialektene blir av folk flest oppfattet som "lite pent mål" og som "brede eller mindre brede mål". Jo, "bredere" et talemål var, jo, mindre "pent" ble det oppfattet av "folk flest". Skolseg mente at en av grunnene kunne være at det er disse dialektene som ligger nærmest opp til å bli sammenlignet med riksmålet og skriftspråket og som dermed raskere blir oppfattet som "feil uttale" og "dårlig språk". Den samme diskrimineringen blir ikke fjerntliggende dialekter til del. Disse blir gjerne oppfattet som "sjarmerende" og

”eksotiske”. Og kanskje er grunnen at de ligger så fjernt fra riksmålet at de ikke kan oppfattes som en direkte konkurrent til det som blir oppfattet som ”normen”.

I doktorgradsarbeidet inngikk en spørreundersøkelse med lydbåndopptak av talemål fra forskjellige kommuner i Akershus. Spørreundersøkelsen ble utført på en videregående skole hvor det går elever fra flere steder på Romerike. Elevene skulle identifisere dialektuttrykk og plassere dialektene geografisk. Noe av det som kjennetegnet svarene var at elevene bet seg mest merke i uttrykk som de ikke fant i egen dialekt. Det som de fant i sin egen dialekt var på en måte ”normen” og ikke noe de karakteriserte som dialekt. Begrepet ”dialekt” brukte de på talemål som avvek i stor grad fra deres eget. Det betydde ikke at de ikke var inneforstått med at de selv også snakket dialekt, men de var nølende til å bruke denne merkelappen på eget talemål. De omtalte seg selv som å snakke ”bredt” eller mindre ”bredt”. De vurderte det også som ”lite pent” å snakke altfor ”bredt”. Når de ble spurt om å finne den dialekten som var ”finest”, så pekte de ut den dialekten som lå tettest opp til skriftspråket. De eksemplifiserte det med å si ”slik dronning Sonja snakker”.

Skolseg var også innom særtrekk i talemålet på Romerike og Oslo. Så som ”tjukk l”, kløyvd infinitiv, uttalen av personlige pronomener og spesielle lokale særegenheter. Det var imponerende hvor dyktig hun var til å etterape de forskjellige uttalene og til å vekke gjenklang hos tilhørerne. Hun var også innom utbredelsen av ”skarre-r”. Hun nevnte at selv om vi på Romerike har ”rulle-r”, så er ”skarre-r” lettere for barn å tilegne seg. Dette ser man ikke minst i familier hvor en av foreldrene ”skarret” og hvor barna etteraper denne ”r’en” uavhengig av hvordan den uttales i nærområdet ellers. ”Skarre-r” er nå raskt i ferd med å bre seg fra Sørlandet og nordover.

Slutten av foredraget var viet til diskusjon. Interessen for å drøfte selv-opplevde språkendringer var stor og det ble

nesten problematisk å få avsluttet kvelden. Til dere som ikke var der, så vil jeg si at dere gikk glipp av et interessant og engasjerende foredrag innen et ”brennhett” tema. Språklige endringer har vi alltid hatt, men det nye i vår tid er farten endringene skjer i. Skolseg rakk heller ikke innom de nye ”teknologispråkene” og den sterke tilleggsinnflytelse disse nå utøver på ungdomsspråket. Det skal i alle fall bli interessant å se utviklingen fremover. Man kan spørre seg om hvor lang tid vil det ta før Romerikingene og resten av landet mister sine lokale dialekter til fordel for ”norm-dialekter” på henholdsvis bokmål og nynorsk. Eller kanskje forskjellene mellom distriktene alltid vil være der, men langt mindre uttalte enn før. Eller kanskje forskjellene ikke vil ligge så mye mellom distriktene som mellom generasjonene? Eller satt på spissen, kanskje fremtiden vil bli å sitte med ordbok på fanget når vi skal samtale med våre barnebarn?

Ellen Margrete Graarud

Vandring langs gamle ferdselsveger på vestsida av Glomma

Klokka 18.30 torsdag 12. juni møtes vi ved den gamle hengebrua på Rånåsfoss, på vestsida av elva. Der blir vi tatt imot av Leif Mathisen og Rolf Aas, som vil rusle som kjentfolk med oss langs gamle ferdselsveger ned mot Blakersund. Ta gjerne med en kaffiskvett og et par brødkiver. Kjenner vi gutta rett, blir det gjerne en pust i bakken et sted på veien dersom vær og føreforhold tillater det.

Omvisning på Blaker Skanse

Søndag 15. juni klokka 15.00 er det omvisning på Blaker Skanse med Odd Sars-Olsen som cicerone. Det er Blaker Skanses Venner som står bak arrangementet, som det koster 50 kroner å delta på. Det er et historisk sus over omvisningen, for det blir absolutt siste gang en vil gå gjennom Skanse-området med studenter i aktivitet i verkstedene. Til høsten er de trygt plassert på Campus Kjeller.

Tid for å tegne abonnement på Sørums bygdebok

Endelig er vi der! Etter en lang og traumatisk historie ser det endelig ut til at bopsettings- og næringshistoria til Sørums skal se dagens lys. Vedlagt dette nummeret av Sørums-Speilet vil du finne ei kontrakt. Vi tar det nærmest som gitt at du som medlem av historielaget vil tegne abonnement på dette verket, som det har tatt mer enn 80 år å få fram.

Du gjør det enklest slik: Kryss av for at du vil ha tilsendt giro på forhånd, undertegn på kontrakten og send den inn til Kaare Svarstad, Nordli, 1923 SØRUM. Han vil da sende deg ei kontrakt undertegnet av oss i retur som bekreftelse på at bestillingen er registrert.

Dersom du vil ha flere sett av bygdebøkene levert til samme adresse, gjør du bare oppmerksom på dette i kontrakten.

Dersom du vil abonnere på flere sett av bygdebøkene, men levert til forskjellige adresser, må du be om å få flere kontrakter.

Et salgskorps av historielagsmedlemmer

Blaker og Sørums historielag har etter avtale med styringsgruppa for Sørums bygdebok enerett på salg av abonnement for bygdeboka. For at dette arbeidet ikke skal bli for belastende på den enkelte salgsrepresentanten, har vi delt kommunen inn i nærmere 60 roder, for øvrig de samme som benyttes ved den årlige TV-innsamlingen.

Selv om ikke det å gå på dørene og fallby bokverk er det mest spennende en kan tenke seg å gjøre i sommer, er oppslutningen fra medlemmene når det gjelder å ta et løft for bygdeboka med dette arbeidet blitt svært positivt mottatt.

Vi vil holde et avsparkmøte med alle salgsrepresentantene på Akershus Energi- verk på Rånåsfoss, som er hovedsponsor til første bind, torsdag 12. juni klokka 18.00. Har du lyst til å være salgsrepresentant for Sørums bygdebok uten å være kontaktet, har vi fortsatt ledige roder å tilby.

Sammen med dette Sørums-Speilet mottar du også den salgsbrosjyra som salgsrepresentantene skal dele ut til alle hus-

stander i Sørums. Det er med en viss stolthet vi sender ut denne brosjyra. Vi synes at vi på en god måte har fått fram hvor vakre bøkene kommer til å bli og også hvor nyttige de kan være å ha som oppslagsverk i ulike sammenhenger.

Salgsrepresentantene skal dele ut brosjyra i sin rode så raskt som mulig etter avsparkmøtet 12. juni. På svarkortet skal de skrive sitt egen navn og kontaktelefon, slik at interesserte kunder kan be om nærmere informasjon. Målet er at salgskorpset innen 1. september skal ha vært på besøk hos hver eneste husstand i Sørums med spørsmål om de kan tenke seg å abonnere på bygdeboka.

Kostnader og bokpriser

For den som tegner abonnement på samtlige 5 bind, er prisen for første bind 700 kroner. Vil du kjøpe bare første bind uten å tegne abonnement på serien, koster boka deg 850 kroner. Mange vil føle at det er en drøy pris. Abonnementsprisen er imidlertid ikke stort mer enn ei krone for hver trykkside i boka, og da får du mye informasjon for den krona!

Vårt mål er å tegne 614 abonnenter på Sørums bygdebok innen 1. september. Da må styringsgruppa for arbeidet med bygdeboka treffe en beslutning om opplaget på første bind, og 614 kontrakter vil akkurat dekke produksjonskostnadene for trykking av første bind. Vi tror det er et realistisk salgsmål å tegne 614 kontrakter i løpet av sommeren, og fortsatt har Sørums kommune da 1.386 bøker på lager som de kan selge som enkeltbind eller til nye abonnenter. Erfaring fra andre bygder tilsier at det først er når bøkene er ute blant publikum og naboer og venner ser hvor flotte og informative de er blitt, at salget virkelig tar av.

Ser vi på økonomien i et makroperspektiv, ser det heller ikke så galt ut. Med en totalkostnad på ca. kr. 500.000,- i 10 år vil kommunens kostnad til det redaksjonelle arbeidet og ulike markedsaktiviteter utgjøre ca. 5 millioner kroner. I tillegg kommer de rene produksjonskostnader, som for første bind vil være kr. 344.000,- for et opplag på 2.000 eksemplarer. Multipliserer vi dette med 5 bind, får vi en total

produksjonskostnad på kr. 1.720.000,-. Det vil si totale kostnader ved utgivelse av bygdebøkene i fem bind på kr. 6.720.000,-.

For dette beløpet skal kommunen få totalt 10.000 bind av bygdebøkene (2.000 ganger 5). Selger de 700 sett i abonnement og gir bort 150 bøker av hvert bind som frieksemplarer, kan de fortsatt selge de resterende 5.750 bindene som enkeltbøker. Dersom vi regner at prisen på første bind beholdes også for de øvrige bindene, vil de totale salgsinntekter til kommunen være kr. 5.870.000,-. I tillegg er det realistisk å regne ca. 1 million i sponsorinntekter for bygdebøkene totalt over de samme ti utgivelsesårene. Samlet gir dette kr. 6.870.000,- i inntekter.

Holder disse forutsetningene stikk, vil altså ”pengesluket” Sørums bygdebok gi Sørums kommune et netto overskudd på kr. 150.000,-! Nå er lite trolig at det vil gå akkurat slik. For det første blir neppe hvert eneste eksemplar solgt i løpet av perioden. Verdien blir altså værende på lager hos kommunen. For det andre kan naturligvis forutsetningene både når det gjelder sponsorinntekter og produksjonspriser endres. Det kan også bli aktuelt å forlenge redaktørens engasjement fordi det viser seg umulig å levere et fullgodt bind hvert annet år. Men likevel synes jeg regnestykket ovenfor er tankevekkende – ikke minst for dem som på grunn av de store kostnadene har motarbeidet arbeidet med bygdeboka.

Vi skal ikke underslå at det er ei hyggelig side ved dette regnestykket også for historielaget: Vi får 20% provisjon, det vil si 140 kroner per bind når prisen er 700 kroner, per bind vi leverer ut. Det vil over en 10-årsperiode som antydnet gi historielaget en hyggelig inntekt på kr. 490.000,-.

Tilsvarende vil lag og foreninger som selger enkeltbind kunne gis en provisjonsinntekt på kr. 977.500,- ved salg av 5.750 enkeltbind á 850 kroner over den samme 10-års-perioden. Som ordfører Hans Marius Johnsen skriver i salgsbrosjyra: Vi legger grunnlaget for nye aktiviteter ved presentasjon av tidligere tiders virksomhet.

Svein Sandnes

Kurs for lærere 14. august

Blaker og Sørums historielag har invitert lærere i Sørums skolen til å være med på et gratis heldagskurs på Vølneberg Gamle Skole torsdag 14. august, uka før skolen begynner for fullt med nytt skoleår.

Bakgrunnen er læreplanens generelle krav om at grunnskolene i størst mulig grad skal ta utgangspunkt i for elevene lokale og velkjente forhold. Per definisjon vil en imidlertid ikke finne slik informasjon i lærebøkene. Den enkelte lærer blir derfor i stor grad overlatt til seg selv når det gjelder å finne på undervisningsopplegg.

Vi vil gjerne fra historielagets side bidra til at det etableres et nettverk mellom lærerne i kommunen for å del erfaringer med lokale undervisningsopplegg. Vi foreslår at dette gjøres på historielagets nettsider <http://sorum.historielag.no>, og at historielaget også kan bidra med å finne fram materiale til undervisningen som kan legges ut på de samme sidene.

Programmet for torsdag 14. august vil derfor i stor grad bli basert på dialog hvor kursdeltakerne kan finne fram til hvordan erfaringer kan utveksles og historielaget klargjør hva vi kan bidra med. Invitasjon er delt ut til den enkelte lærer på alle skoler.

Til slutt minner vi om...

Skansespillet har sin urframføring på Blaker Skanse fredag 27. juni, og spilles også lørdag 28. og søndag 29. juni. Fredag og lørdag begynner forestillingene klokka 22.00, søndag klokka 18.00 Billetter kan bestilles på rita@blaker.no.

Sørums Speilet

Artikler fra Blaker og Sørums historielag
Redigeres av Svein Sandnes

Returadresse: Svein Sandnes

Postboks 2, 1927 RÅNÅSFOSS

B

